

Is ideologie de motor voor maatschappelijke
betrokkenheid van christenen?

W.G.J. van den Berge, 283832
M.I. van der Werf, 284236
Begeleider: H. Pruijt
Sociologie, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Erasmus Universiteit
Rotterdam
Master Arbeid, Organisatie & Management en Master Groot Stedelijke
Vraagstukken
Gorinchem, juli 2008

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1 Theoretische ondergrond en probleemstelling.....	3
Probleemstelling.....	3
Theoretische ondergrond	3
Hoofdstuk 2 Kritische casus	6
Keuze voor de kritische casus	6
Hoofdstuk 3 Methode van onderzoek en verantwoording.....	14
De keuze voor kwalitatief onderzoek	14
Interviewmethode.....	14
Samplingmethode.....	14
Verwerking en analyse	15
Vooronderzoek.....	15
De respondenten.....	16
Hoofdstuk 4 Politiek gedrag	18
Inleiding	18
Onderzoeksresultaten.....	21
Conclusies	28
Hoofdstuk 5 Vrijwilligerswerk verrichten.....	30
Inleiding	30
Onderzoeksresultaten.....	32
Conclusie	37
Hoofdstuk 6 Organen en bloed doneren	39
Inleiding	39
Onderzoeksresultaten.....	39
Conclusie	46
Hoofdstuk 7 Geld en goederen doneren	48
Inleiding	48
Onderzoeksresultaten.....	48
Conclusie	50
Hoofdstuk 8 Kerkelijke activiteiten faciliteren.....	51
Inleiding	51
Onderzoeksresultaten.....	51
Conclusie	57
Hoofdstuk 9 Conclusie	59
Inleiding	59
Verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid.....	59
De verhouding tussen de verschillende verklaringen.....	62
Hoofdstuk 10 Aanbevelingen	64
Literatuuropgave	67

Inleiding

Dit onderzoek heeft als doel uit te zoeken op welke manier ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid ook daadwerkelijk maatschappelijke betrokkenheid beïnvloeden. Wij doen hier onderzoek naar aan de hand van een kritische casus. Hiervoor hebben we een aantal respondenten geïnterviewd, waarbij wij steeds hebben gevraagd naar de motieven om maatschappelijk betrokken te zijn, en in sommige gevallen ook waarom juist niet. Maatschappelijke betrokkenheid is hiertoe uiteengehaald in een aantal componenten. In het onderstaande schetsen wij hoe dit onderzoeksverslag is opgebouwd en welke informatie u in de verschillende hoofdstukken kunt vinden.

Hoofdstuk 1 bestaat uit de probleemstelling en de theoretische ondergrond. Ook wordt in hoofdstuk 1 een toelichting gegeven op de mogelijke verklaringen die wij als leidraad nemen in dit onderzoek. We reflecteren op de vruchtbaarheid van de volgende verklaringen:

1. Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;
2. Reciprociteit.

Daarnaast wordt ook aangegeven welke derde verklaring wij onderzoeken, inclusief de theoretische onderbouwing daarvan:

3. Het effect van ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid

We hebben voor deze laatste verklaring gekozen op basis van bestaand onderzoek, waarin wordt aangetoond dat christenen, als volgelingen van de christelijke ideologie, meer en vaker maatschappelijke betrokkenheid tonen. In de sociologie zijn de reciprociteit en het sociaal kapitaal uitgebreid als theorieën uitgewerkt. Naar de invloed van ideologieën is echter nauwelijks onderzoek gedaan. Nieuwsgierigheid naar juist deze invloed heeft ons aangezet tot ons onderzoek, omdat deze in de praktijk wel veelvuldig wordt gezien als een verklaring voor de maatschappelijke betrokkenheid van mensen. Zoals gezegd doen wij onderzoek aan de hand van een kritische casus. In hoofdstuk 2 wordt daarom uitgelegd welke casus wij daarvoor gekozen hebben en wordt onze motivatie voor deze keuze onderbouwd.

In hoofdstuk 3 wordt uitgelegd welke onderzoeksmethode is toegepast om deze kritische casus te toetsen. Wij verantwoorden in dit hoofdstuk onder andere onze keuze voor kwalitatief onderzoek en de samplingmethode. Ook geven wij u hierin aan hoe en via welke criteria wij zijn gekomen tot de selectie van de respondenten die wij geïnterviewd hebben.

Vervolgens worden de onderzoeksresultaten geanalyseerd in hoofdstuk 4 t/m 8. Wij hebben maatschappelijke betrokkenheid uitgesplitst in een aantal componenten. Elk hoofdstuk is gekoppeld aan één van deze componenten. Achtereenvolgens zijn dit:

- Politiek gedrag (hoofdstuk 4);
- Vrijwilligerswerk verrichten (hoofdstuk 5);
- Bloed en organen doneren (hoofdstuk 6);
- Geld en goederen doneren (hoofdstuk 7);
- Kerkelijke activiteiten faciliteren (hoofdstuk 8).

Deze hoofdstukken kennen allen dezelfde structuur, waarin wordt ingegaan op de in hoofdstuk 1 beschreven verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid.

Vervolgens doen wij u verslag van onze eindconclusie en doen wij aanbevelingen voor verder onderzoek, waarmee dit onderzoeksverslag wordt afgerond.

Hoofdstuk 1 Theoretische ondergrond en probleemstelling

Probleemstelling

Nieuwsgierigheid was een belangrijke aanleiding voor dit onderzoek. We waren naar aanleiding van onder andere de boeken van Robert Putnam (*Bowling Alone*) en Geert Mak (*Hoe God verdween uit Jorwerd*) benieuwd naar wat maatschappelijke betrokkenheid beïnvloedt en of ideologie maatschappelijke betrokkenheid kan beïnvloeden.

Het resultaat hiervan is de volgende probleemstelling:

Op welke manier beïnvloedt de christelijke ideologie de maatschappelijke betrokkenheid van christenen?

Theoretische ondergrond

Onderzocht wordt welke mechanismen deze maatschappelijke betrokkenheid veroorzaken. Uit de literatuur is een tweetal verklaringen geselecteerd met daarin mechanismen die leiden tot maatschappelijke betrokkenheid:

- Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;
- Reciprociteit.

Daarnaast willen wij onderzoek doen naar een verklaring waarover nauwelijks literatuur gevonden is:

- Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid.

In het onderstaande worden deze twee theorieën en de hierboven genoemde verklaring behandeld.

Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Sociaal kapitaal wordt vaak gezien als een overkoepelend begrip, waar maatschappelijke betrokkenheid een onderdeel, een uitingsvorm van is. In dit onderzoek wordt de verhouding tussen deze twee variabelen op een andere manier bekeken. Wij bekijken sociaal kapitaal in de zin van het onderhouden van contacten, samenwerken, iets bijdragen aan de gemeenschap door te helpen, te geven, vertrouwen te tonen. Doordat mensen contacten onderhouden, samenwerken en een bijdrage aan de gemeenschap leveren houden ze daar ook meer contacten aan over. Sociaal kapitaal leidt dus tot meer sociaal kapitaal en wordt daarom gezien als een zichzelf versterkend proces met een eigen dynamiek. Sociaal kapitaal werkt hiermee als een vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid, waardoor personen en groepen die al veel sociaal kapitaal hebben nog meer sociaal kapitaal zullen krijgen. Putnam geeft sociaal kapitaal aan als een van de belangrijkste bronnen van maatschappelijke betrokkenheid. Daarbij baseert hij zich op zijn beide grote onderzoeken, zoals gepubliceerd in zijn werken: “making democracy work” en “bowling alone”. Deze studies zijn in de kern positief over sociaal kapitaal. Het is een kracht, die mensen in staat stelt dingen te doen en te bereiken en die zelfs een voorwaarde is voor het soepel functioneren van een samenleving. Hij gaat echter ook in op de meer negatieve stimulansen, zoals de sociale druk. Sociale druk, zoals onder andere vanuit kerken, kan mensen beïnvloeden, zonder dat dat hun eigen keuze is. Denk bijvoorbeeld aan de sociale controle vanuit verenigingen, waar gekeken wordt

of iedereen zich wel houdt aan de vaak ongeschreven regeltjes van die vereniging. Het afwijken daarvan wordt, soms stilzwijgend maar soms ook openlijk, afgekeurd. Die afkeuring zorgt ervoor dat mensen van te voren al proberen niet af te wijken. Wij denken dat dit in het kader van ons onderzoek moet worden genoemd, en vooral omdat in een samenleving als de Nederlandse, en nog sterker in de restanten van de “zuilen” dit aspect zeker kan voorkomen. Kerken in Nederland staan van oudsher bekend om hun sociale controle en sociale druk. Nederlandse schrijvers als Jan Wolkers en Maarten 't Hart hebben daar duidelijk blijk van gegeven in hun werken, maar ook in wetenschappelijke kringen is er onderzoek naar gedaan. In een rapport van het SCP¹ wordt gesteld dat meer dan driekwart van al het vrijwilligerswerk wordt verricht door mensen die een band hebben met een kerk. Tevens komt daarin naar voren dat in deze organisaties sociale druk een reden is om binnen de kerk betrokken te zijn en blijven. Want het uittreden uit de kerk wordt, ook vanwege deze sociale druk, vaak nog niet gemakkelijk gedaan. Het is daarom mogelijk dat betrokkenheid bij een christelijke kerk of organisatie leidt tot maatschappelijke betrokkenheid vanwege sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal heeft hierbij zowel een positieve als een negatieve kant.

Reciprociteit

Reciprociteit is een mechanisme dat maatschappelijke betrokkenheid kan verklaren. Het gaat uit van het investeren in anderen, vanuit de verwachting dat op een later moment de hulp van anderen kan worden terugverwacht.

Als respondenten maatschappelijke betrokkenheid tonen is het daarom mogelijk dat zij dit doen teneinde hier zelf – op kortere of langere termijn - iets voor terug te krijgen, bijvoorbeeld status, toegang tot nieuwe netwerken of nog iets anders.

Reciprociteit kan heel specifiek zijn; ik doe dit voor jou en dan doe jij dat voor mij. Het kan ook om een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit gaan. In dit geval hoeft de ander aan wie hulp verleend wordt niet persé iets terug te doen voor verleende diensten. Er is echter de overtuiging dat op enig moment een ander, wie dan ook, wel iets terug zal doen².

Dat reciprociteit een motief zou kunnen zijn blijkt uit onderzoek van Bekkers³, waaruit blijkt dat 10% van de vrijwilligers vrijwilligerswerk doet om sociale erkenning of een bepaalde positie in de samenleving te verkrijgen.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid

Mensen worden, zolang ze in een samenleving wonen, altijd gesocialiseerd⁴. Dit houdt in dat mensen op een bepaalde manier moreel gevormd worden. Dit kan per cultuur verschillen aangezien mensen er in verschillende culturen van elkaar verschillende morele regels op na houden. Doordat elke cultuur, of liever gezegd elke groep van mensen die zich met elkaar verbonden voelt, een dergelijke set van morele regels kent wordt het gedrag van mensen ook voorspelbaar. Immers, doordat er een

¹ J. de Hart e.a. (2003): *Rapport Participatie*. Den Haag: SCP.

² Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers, p 20-21.

³ Buijs, G.J. & Van der Ploeg, T.J. (2002, Red.). *Pro Deo: Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*. Zoetermeer: Boekencentrum.

⁴ Jong, M. de (1997), *Grootmeesters van de Sociologie*. Boom: Amsterdam/Meppel, p92-96.

kader is waarop mensen hun gedrag afstemmen ligt redelijk vast op welke wijze mensen zullen reageren. Durkheim noemt dit gegeven “*conscience collective*”⁵. Om dit *conscience collective* te kunnen handhaven is het nodig dat mensen in contact komen met het morele kader waar het *conscience collective* uit bestaat. Dit gebeurt door wat Durkheim de normatieve opvoeding noemt. Deze bestaat uit een aantal elementen. Een daarvan is discipline, dat komt neer op de verwachting dat individuen zich houden aan het morele kader. Daardoor houden mensen niet slechts rekening met hun eigen belangen maar ook met het collectieve belang. Maar individuen houden slechts uit eigen vrije wil rekening met morele kaders. Een individu is hierin autonoom maar bij de keuzes die iemand maakt zullen de sociale normen wel een belangrijke rol spelen, aldus Durkheim. Daarnaast is er de Resource Mobilization Approach⁶, waarin we eveneens het idee kunnen terugvinden dat ideologie kan leiden tot bepaald gedrag. De Resource Mobilization Approach heeft betrekking op sociale bewegingsorganisaties. Sociale bewegingsorganisaties zijn organisaties die proberen om opvattingen die onder een deel van de bevolking heersen en die te maken hebben met gewenste maatschappelijk veranderingen te realiseren. Sociale bewegingsorganisatie zijn afhankelijk van de mate waarin zij in staat zijn om hulpmiddelen (resources) te mobiliseren. Etzioni stelt in dit kader dat collectieve actie tot stand komt door langdurige pogingen tot mobilisatie van leiders van bewegingen. De leden van deze bewegingen moeten er dan wel van overtuigd zijn dat het doel dat de beweging nastreeft ook wenselijk en haalbaar is. Betrokkenen moeten dus steeds gewezen worden op het doel en ook aangetoond krijgen dat het doel haalbaar is.

⁵ Jong, M. de (1997), *Grootmeesters van de Sociologie*. Boom: Amsterdam/Meppel, p93.

⁶ C. J. Lammers e.a. (2001), *Organisaties vergelijkenderwijs. Ontwikkeling en relevantie van het sociologisch denken over organisaties*. Het Spectrum: Utrecht.

Hoofdstuk 2 Kritische casus

Keuze voor de kritische casus

Om de probleemstelling te kunnen onderzoeken is ervoor gekozen een kritische casus te nemen en deze grondig te onderzoeken. Een kritische casus is een casus waarin een situatie onderzocht wordt met zulke eigenschappen dat als er ergens een effect van ideologie op maatschappelijke betrokkenheid te meten zou kunnen zijn het in deze situatie zou moeten zijn. Wij hebben voor deze kritische casus christelijke jongeren gekozen, omdat ons inziens deze groep belangrijke eigenschappen heeft die een voorwaarde zijn om deze groep als kritische casus te laten dienen. Het gaat hierom:

1. christelijke jongeren worden blootgesteld aan een ideologie die de nadruk legt op maatschappelijke betrokkenheid;
2. bestaand onderzoek geeft aan dat onder mensen met een christelijke achtergrond een relatief sterke mate van maatschappelijke betrokkenheid wordt aangetroffen.

Christelijke ideologie benadrukt maatschappelijke betrokkenheid

We waren op zoek naar een ideologie die de nadruk legt op maatschappelijke betrokkenheid. De christelijke ideologie kan worden uitgelegd als een ideologie waarin betrokkenheid bij de ander en op de maatschappij gestimuleerd wordt. In de christelijke ideologie zelf zitten een groot aantal punten die ervoor zouden kunnen zorgen dat jongeren actief betrokken zijn bij de maatschappij: de christelijke ideologie leert bijvoorbeeld op te komen voor de zwakkeren in de samenleving en altijd net iets meer te doen dan verwacht wordt. Dit alles wordt samengevat in het Bijbelse gebod van naastenliefde, met andere woorden, de ander lief te hebben als jezelf.

Uit bronnen afkomstig van de kerken zelf of over de kerken blijkt dat kerken klaar willen staan voor hun medemens en zichzelf niet los zien van de maatschappij. Onderstaande citaten illustreren dat de kerk haar betrokkenheid bij de maatschappij voelt.

1. “Wat is “kerk” eigenlijk? Het woord gaat terug op het Griekse woord “ekklesia” en dat betekent: “bij elkaar geroepen”. Jan Hendriks spreekt van een drievoudige kern van de gemeente: God, elkaar en de wereld dienen. De verbindende schakel is de liefde. Die kern van de kerk is niet op te splitsen in onderdeeljes, maar komt in ieder aspect van het kerk-zijn naar voren. Als het goed is.”⁷
2. “Ondanks al zijn gerichtheid op het eeuwige leven, op dat geluk dat zich in God zelf bevindt, is het christendom, en vooral het westerse christendom, nooit een godsdienst geworden die onverschillig staat tegenover de wereld. Het heeft altijd opengestaan voor de wereld, haar vragen, haar zorgen, haar verwachtingen.”⁸
3. “Ieder mens heeft recht op een menswaardig bestaan. Daar werkt Kerkinactie aan. Waarom? Omdat in de Bijbel staat dat het onze taak is om te werken aan een wereld die voor iedereen leefbaar is.”⁹

⁷ Dijkstra-Algra, N. (2004): *Een boekje open over de kerk*. Uitgeverij Boekencentrum: Zoetermeer.

⁸ Paus Johannes Paulus II (1994): *Over de drempel van de hoop*. Veen Uitgevers: Diemen.

⁹ www.pkn.nl.

Hieruit kunnen we opmaken dat kerken hun maatschappelijke betrokkenheid willen tonen, en ook hun leden oproepen dit te doen. Het is deze ideologie, dit morele kader dat door christelijke kerken en organisaties wordt uitgedragen, waar christelijke jongeren zich aan zouden kunnen conformeren; ze maken immers deel uit van deze christelijke kerken en/of organisaties.

De hierboven genoemde citaten komen vanaf strategisch niveau vanuit organisaties, het is hun missie. Om erachter te komen of deze ook in de dagelijkse praktijk wordt uitgevoerd hebben wij met kerkelijk leiders en voorgangers gesproken. Ook uit hun woorden blijkt dat zij verwachten dat christelijke jongeren de christelijke ideologie vormgeven in maatschappelijke betrokkenheid. Daarnaast blijkt ook dat zij jongeren proberen te stimuleren om maatschappelijke betrokkenheid te tonen. In kader 2.1 kunt u hier meer over lezen.

Uit het bovenstaande blijkt dus dat de christelijke ideologie de nadruk legt op maatschappelijke betrokkenheid, dat deze boodschap op strategisch niveau uitgedragen wordt en dat ook de door ons gesproken voorgangers maatschappelijke betrokkenheid proberen te stimuleren in hun dagelijkse praktijk.

Kader 2.1

Vooronderzoek: interviews met kerkelijk leiders en voorgangers over invloed van christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid.

In het vooronderzoek zijn een aantal diepte-interviews gehouden met zowel protestantse als rooms-katholieke leiders en voorgangers. Deze interviews zijn gehouden om uit te zoeken of er voldoende grond was voor onze probleemstelling. Meer concreet houdt dit in dat wij wilden weten of onze respondenten verwachtten dat de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid christelijke jongeren ook daadwerkelijk beïnvloeden.

Er is in dit vooronderzoek gekozen voor respondenten die hetzij een helicopterview hebben over een groot aantal jongeren hetzij binnen een gemeente of parochie regelmatig in contact zijn met jongeren. De keuze voor interviews in de vorm van diepte-interviews is tot stand gekomen doordat wij meer wilden weten van de visie van de respondenten op de relatie tussen de christelijke achtergrond en levensstijl van jongeren en hun maatschappelijke betrokkenheid. Hierbij zijn wij tot de conclusie gekomen dat wij in de open structuur van een diepte-interview het beste middel hebben gevonden om dit doel te bereiken.

Het volgende beeld is uit de interviews naar voren gekomen.

In het interview dat is gehouden met dominee Smink kwam duidelijk de vraag aan de orde of een christelijke visie invloed heeft op de levenswijze. Een citaat uit het interview dat met hem gehouden is om zijn visie op dit punt weer te geven: *“Er zijn natuurlijk ook veel niet-christenen die mantelzorg doen en verrichten, en vrijwilligerswerk doen. Maar ik denk toch in de aard van de levensbeschouwing, dat het meegegeven zit in de christelijke levensbeschouwing te kijken naar de noden van de omliggende wereld.”*

Een christelijke levensbeschouwing houdt dus een gerichtheid op *“de noden van de omliggende wereld”* in. Je kunt dit goed vertalen met de term maatschappelijke betrokkenheid. Het gevolg daarvan zou dan zijn dat christenen hun leven daarnaar inrichten. Dit kwam een aantal keer in de interviews naar voren.

In de woorden van kardinaal Simonis: *“Dus dat ons leven sowieso een roeping inhoudt. Ik kom uit Gods liefde voort en dan moet mijn leven antwoord zijn op Gods liefde. We hebben een hele mooie Oudnederlandse uitdrukking, dat heette “je bent in het aanzijn geroepen”. Ik heb het leven gekregen, dat kan je in Oudnederlands zeggen ” ik ben in het aanzijn geroepen”, ik ben tot het zijn geroepen. Dat houdt in, dus je leven is noodzakelijkerwijs een roeping, daar moet je antwoord op geven. Dus je moet wat van je leven maken. Nou, zo gauw als je dat gaat zeggen, je moet wat van je leven maken, dan begrijpen de meeste mensen wel, ja, dat betekent dus niet, ik moet allereerst uitzoeken, waar verdien ik het meeste, waarmee, hoe word ik het makkelijkste rijk, maar, wat maak ik nou van mijn leven. Ik heb mijn leven ontvangen, mijn talenten, hoe stel ik die nou het beste in dienst van mijn medemens. Daarin moet de kerk opvoeden. En de concretisering daarvan, die moeten ze aan de mensen overdragen.”*

Ook Jeff Fountain en dominee Van der Laan hebben soortgelijke uitspraken gedaan.

Jeff Fountain: *“Ja, ik werk zelf niet dagelijks met de leeftijd van 15-20, maar als organisatie hebben we heel veel te maken met jonge mensen. Ik ben vooral bezig met de leiders, over hoe wij als organisatie jongeren kunnen leiden, en het is als jonge mensen, om hen te leiden in hun relatie met Jezus, en wat dat betekent voor hun leven, voor hun beslissingen, voor hun carrière, voor relaties, maar vooral voor wat ze gaan doen in hun leven, om hun te leren zien dat de Here een taak heeft voor een ieder van ons. Hij heeft ieder van ons gaven gegeven. Wij moeten deze ontdekken en zien hoe wij die kunnen gebruiken in het Koninkrijk.”*

Er wordt dus gesteld dat de christelijke ideologie de keuzes die mensen maken in hun leven beïnvloedt en dat dit ook moet leiden tot maatschappelijke betrokkenheid. Uit het voorgaande citaat komt het beeld naar voren dat er daarbij geen vaststaande keuzemogelijkheden zijn, maar dat de motivatie voor de keuze van groter belang is dan de keuze zelf. Dit hebben we, behalve bij Jeff Fountain, ook aangetroffen in de interviews met dominee Smink, monseigneur De Jong en - wat minder expliciet - en daardoor breder, ook bij dominee Van der Laan.

Uit het interview met Jeff Fountain:

W. Ik wil een overstap maken naar een onderwerp dat hieruit voortvloeit. Als wij jongeren oproepen tot maatschappelijke betrokkenheid, heeft dat dan ook invloed op de manier waarop zij een keuze maken voor een studie of een beroep? Die keuze wordt heel vaak gemaakt tussen het 15e en het 20e jaar. Vind je dat wij als christenen invloed moeten uitoefenen op jongeren met betrekking tot hun beroepskeuze?

J. Ik hoop van wel. Dat ze gaan bedenken: hoe kan ik een constructieve rol spelen in de samenleving? En niet alleen hoe kan ik over lichamen van anderen klimmen naar de top. Zelfs als ze in de sport of in de muziekwereld... dan doen ze dat om invloed te hebben op onze jongelui.

Daarbij zien we dat de door ons geïnterviewde personen ook oproepen tot maatschappelijke betrokkenheid. Dominee Van der Laan doet dit bijvoorbeeld expliciet door jongeren te stimuleren vrijwilligerswerk te doen.

Binnen de katholieke kerk is er DiaconAction, een sociale actie om jongeren een week in het jaar te betrekken bij sociale projecten in hun eigen omgeving. Monseigneur De Jong legde als volgt uit wat de activiteiten van de katholieke kerk zijn als het gaat om het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid bij jongeren: *“Maar je merkt, jongeren willen wel gevraagd worden. En ze moeten geholpen worden om de nood te zien en ze moeten ook middelen krijgen om die nood te lenigen. Dat willen ze wel! Maar ja, als kerk... Het enige dat ik concreet kan doen is dat Diacon Action, en een tweede punt dat wij heel concreet aan het doen zijn is roepingen pastoraat, waarbij we jongeren proberen te helpen te vinden waar zij in hun leven voor anderen iets kunnen betekenen.”*

Een mooie samenvatting van het voorgaande werd gegeven door dominee Van der Laan: *“Jongeren kijken erg naar de buitenkant, zeker op die leeftijd, maar wat zit er aan de binnenkant? In de Bijbel staat dat dat het hart is, en wat gaat er uit van het hart? Dat is de liefde, voor God en de mensen. En als ze daar nu oog voor krijgen, voor die liefde voor God en de mensen, het dubbele gebod van de liefde, dan springt er iets over, en dan verandert er ook iets bij jongeren. Dan gaan ze andere dingen minder belangrijk vinden, dan krijg je ook sociale betrokkenheid, dan krijg je openheid voor geestelijke zaken, dan gaan ze anders oordelen, ook over de naaste, dan gaan ze anders met geld om, dan gaan ze tijd maken voor dingen die ze voor die tijd niet belangrijk vonden, dan gaan ze anders spreken, dan worden ze van binnen uit andere mensen.”*

Hiermee hebben wij afdoende duidelijk gemaakt dat volgens deze kerkelijke en religieuze leiders, en daarom volgens de kerken en christelijke organisaties die zij vertegenwoordigen, maatschappelijke betrokkenheid zijn wortels kan hebben in de christelijke ideologie. De manier waarop vorm wordt gegeven aan maatschappelijke betrokkenheid is daarbij van minder groot belang. Het gaat daarbij om de motivatie en niet zozeer om de concrete activiteiten. Ook roepen de organisaties, waarvan vertegenwoordigers zijn geïnterviewd, actief op tot maatschappelijke betrokkenheid.

Is het realistisch te verwachten dat christelijke jongeren maatschappelijk betrokken zijn?

Christenen vormen een substantieel onderdeel van de Nederlandse bevolking, 60% van de Nederlandse bevolking beschouwt zich als lid van een kerk. Katholieken nemen hiervan het grootste deel voor hun rekening, bijna 40%, de verschillende protestantse kerkgenootschappen bijna 20%, en de rest is verdeeld onder kleine kerken, zoals de migrantenkerken en vertegenwoordigingen van grote internationale kerkgenootschappen.¹⁰

¹⁰ www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2003/2003-1361-wm.htm

Echter, het is niet realistisch om te verwachten voor dit onderzoek een goede afspiegeling te kunnen maken van deze hele grote groep, bestaande uit diverse stromingen en sterk in leeftijd variërend. We hebben er daarom voor gekozen om deze groep in te kaderen tot de jongeren tussen de 15 en 20 jaar. Deze keuze is gemaakt vanuit de verwachting dat zij in een levensfase zijn waarin zij nadenken over hun plaats in de maatschappij, waarin ze ook bezig zijn zich een plek te veroveren in de maatschappij of waarin ze zich hierop voorbereiden. Daarnaast is het een leeftijdscategorie waarin een onbevangen reflectie te verwachten is over de zin van het leven.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt keer op keer dat kerkelijke betrokkenheid een rol speelt bij maatschappelijke betrokkenheid. Mensen die kerkelijk betrokken zijn doen bijvoorbeeld vaker vrijwilligerswerk¹¹, kerkelijken zijn meer milieubewust dan niet kerkelijken¹² en blijkt kerkelijke betrokkenheid mensen in het algemeen te stimuleren tot grote maatschappelijke betrokkenheid¹³. Of deze maatschappelijke betrokkenheid aanwezig is, is dus al onderzocht.

Het onderzoek Geloof en Levensstijl¹⁴ levert aanwijzingen dat de christelijke ideologie ook jongeren kan aanspreken en beïnvloeden. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat jongeren zich wel degelijk anders gedragen en ook andere waarden aanhangen dan niet-christelijke jongeren. Er is dus reden om aan te nemen dat jongeren met een christelijke achtergrond zich op een andere manier en om andere redenen maatschappelijk betrokken tonen dan niet-christelijke jongeren.

Dit wordt concreet verwoord in het voorwoord van het onderzoek door Anton Westerlaken:

“Een andere belangrijke conclusie, de kernreden van het onderzoek, luidt dat jongeren met een christelijke achtergrond zich anders gedragen. Niet in alles, het zijn gewone jongeren, maar op een aantal belangrijke punten wel. Dit krijgt een extra gewicht als je ziet wat die punten zijn: meer nadruk op medemenselijkheid, tolerantie en vrijheid en respect voor anderen. Zaken die voor een samenleving essentieel zijn.”¹⁵

In kader 2.2 valt hier meer over dit onderzoek te lezen.

Kader 2.2

Onderzoek “Geloof in levensstijl”¹⁶

De onderzoekers van “Geloof in Levensstijl” hebben onderzoek gedaan naar wat nu de praktijk is onder jongeren als het gaat om het vertalen van de christelijke ideologie naar het dagelijks leven. In het onderstaande zijn kort de inhoud en een aantal conclusies van dit onderzoek weergegeven.

In 1997 en 1998 hebben onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam

¹¹ Schmeets, H. (1997): *religieuze binding en vrijwilligerswerk*. Voorburg: CBS.

¹² Schmeets, H en Boer, J. den (1997): *Kerkbezoek en milieubesef*. Voorburg: CBS.

¹³ Dekker, P. e.a. (1999): *Vrijwilligerswerk vergeleken*. Den Haag: SCP.

¹⁴ Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

¹⁵ Zwanenburg, M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V., p 4.

¹⁶ Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

onderzoek gedaan naar geloof en levensstijl van christelijke jongeren¹⁷. Zij hebben daartoe onderzoek verricht in literatuur en zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek gedaan onder de jongeren zelf. Daarbij kwam naar voren dat christelijke jongeren wel degelijk een andere levensstijl hebben dan niet-christelijke jongeren. De christelijke jongeren waaronder onderzoek is verricht zijn onderverdeeld in groepen, die tot stand zijn gekomen op basis van de adresbestanden die door verschillende organisaties (Continental Sound, Youth for Christ, CDJA en EO) zijn aangeleverd voor dit onderzoek. Deze respondenten zijn onderzocht, en daarna vergeleken met een landelijke steekproef. Let wel, niet met niet-christelijke jongeren, maar met een landelijk gemiddelde, waar deze doelgroep zelf ook inzit. Dit om een zo realistisch mogelijke vergelijking te maken met de maatschappij. Deze christelijke jongeren hebben echter niet allemaal dezelfde levensstijl. In het verslag van het onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen een aantal typen levensstijlen. In het onderstaande zal een korte toelichting op de onderscheiden levensstijlen worden gegeven¹⁸.

Een christelijke levensstijl wordt gekenmerkt door een voorkeur voor de EO, religieuze tijdschriften en andere aan religie gerelateerde literatuur. Deze levensstijl wordt, niet verwonderlijk, beduidend meer vastgesteld onder christelijke jongeren. Een culturele levensstijl houdt een oriëntatie op culturele zaken in, zoals culturele vakanties, muziek uit de klassieke, jazz en blues hoek en boeken over o.a. politiek en geschiedenis. Ook deze levensstijl is duidelijk sterker vertegenwoordigd onder christelijke jongeren dan in de landelijke steekproef.

Daarnaast is er de hedonistische levensstijl, met als kenmerken een voorkeur voor house- en rapmuziek, disco- en cafébezoek en strand- en actieve vakanties. Deze levensstijl komt op landelijk niveau beduidend meer voor dan onder christelijke jongeren.

Dan is er nog de romantische levensstijl. Deze levensstijl kenmerkt zich door een voorkeur voor romantiek en drama als het gaat om films, romantische boeken en daarnaast een voorkeur voor winkelen. Het beeld op landelijk niveau wijkt hierin niet ver af van het beeld wat de verschillende christelijke groepen geven.

Lezen als vrijetijdsvoorkeur wordt genoemd door Braster en Zwanenburg¹⁹ als een levensstijl waarbij de voorkeur uitgaat naar het lezen van o.a. spionage-, historische en avonturenromans. Ook bij deze levensstijl wijkt het beeld niet bijzonder af van de landelijke gegevens.

Muziek als vrije- tijdsvoorkeur is de laatst benoemde levensstijl. Hierin staat muziek centraal en wordt de meeste tijd besteed aan het luisteren naar muziek of het zelf maken van muziek. Bij deze levensstijl is het percentage christelijke jongeren dat hieronder valt beduidend groter dan het landelijke percentage.

¹⁷ Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

¹⁸ Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V, p68-72.

¹⁹ Zwanenburg, M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

	EO-r	EO-a	CS-a	CS-c	CDJA	YFC	Landelijk
Christelijke levensstijl	51	68	72	47	10	43	4
Culturele levensstijl	13	11	13	9	51	17	9
Romantische levensstijl	9	9	9	13	51	17	9
Hedonistische levensstijl	8	7	7	5	8	10	20
Lezen als voorkeur	8	8	3	7	11	6	7
Muziek als voorkeur	18	3	40	25	14	25	8

Tabel 2.1, levensstijlen per groep (weergegeven is het percentage jongeren dat hoger scoort dan de gemiddelde factorscore plus één standaardafwijking)²⁰

EO-r: jongeren lid van de Ronduit Club van ca. 15-24 jaar.

EO-a: jongeren die meer actief betrokken zijn bij de Ronduit Club, ca 15-24 jaar)

CS-a: jongeren lid van Continental Sound, die de afgelopen 3 jaar actief participeerden in activiteiten van CS.

CS-c: jongeren lid van Continental Sound en bezoekers van CS activiteiten, ca. 15-24 jaar.

CDJA: leden van de jongerenafdeling van het CDA, van 15-24 jaar.

YFC: jongeren van 15-24 jaar, op enigerlei wijze betrokken bij Youth For Christ.

Daarnaast is in het onderzoek aangetoond dat beduidend meer waarde wordt gehecht door christelijke jongeren aan medemenselijkheid en gezinswaarden. Aan autonomie wordt beduidend minder waarde gehecht dan landelijk gezien.

	EO-r	EO-a	CS-a	CS-c	CDJA	YFC	Landelijk
Medemenselijkheid	42	45	51	43	38	42	27
Autonomie	2	1	3	5	9	4	13
Hedonisme	33	32	48	42	51	51	65
Gezinswaarden	50	48	51	44	33	35	28

Tabel 2.2, waardenoriëntaties naar groep, weergegeven zij het percentage mensen dat hoog scoort op deze oriëntaties (dat zijn scores van 4-5 op schaal van 1-5).²¹

Dit wordt in het voorwoord van het onderzoek als volgt verwoord door Anton Westerlaken: *“Een andere belangrijke conclusie, de kernreden van het onderzoek, luidt dat jongeren met een christelijke achtergrond zich anders gedragen. Niet in alles, het zijn gewone jongeren, maar op een aantal belangrijke punten wel. Dit krijgt een extra gewicht als je ziet wat die punten zijn: meer nadruk op medemenselijkheid, tolerantie en vrijheid en respect voor anderen. Zaken die voor een samenleving essentieel zijn.”²²*

Uit het bovenstaande valt te concluderen dat christelijke jongeren hoe dan ook een andere levensstijl erop nahouden dan, laten we het “het landelijk gemiddelde” noemen. Hiermee is dus vastgesteld dat een christelijke achtergrond in ieder geval invloed heeft op de levensstijl van individuen en dat verwacht worden dat hun maatschappelijke betrokkenheid daar ook door beïnvloed wordt.

²⁰ Zwanenburg, M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V., p 69.

²¹ Zwanenburg, M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V., p 42.

²² Zwanenburg, M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V., p 4.

In het vervolg van dit onderzoek zal ook blijken dat de jongeren uit de onderzoeksgroep ook daadwerkelijk maatschappelijk betrokken zijn. Opvallend daarin was bijvoorbeeld dat nagenoeg alle respondenten kerkelijke activiteiten faciliteren of vrijwilligerswerk doen.

Conclusie

Op grond van het bovenstaande mag dus worden geconcludeerd dat de christelijke ideologie zowel op strategisch²³, als op operationeel²⁴ niveau wordt uitgedragen binnen christelijke kerken en organisaties en dat daarin de nadruk op maatschappelijke betrokkenheid vanuit de christelijke ideologie wordt gelegd. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt daarnaast dat christenen relatief vaak maatschappelijk betrokken zijn en dat dus ook verwacht mag worden dat christelijke jongeren maatschappelijk betrokken zullen zijn. Uit de gegevens van de respondenten zoals deze zijn gebruikt binnen die onderzoek blijkt dit ook. Hierdoor zijn christelijke jongeren uitermate geschikt als kritische casus voor dit onderzoek.

²³ We hebben gezien dat als over het christendom wordt gesproken en ook als kerkelijke organisaties over zichzelf spreken de nadruk die de christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt wordt benoemd

²⁴ Uit de gesprekken met kerkelijk leiders en voorganger blijkt dat zij ook daadwerkelijk oproepen tot het tonen van maatschappelijke betrokkenheid

Hoofdstuk 3 Methode van onderzoek en verantwoording

De keuze voor kwalitatief onderzoek

Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek, omdat onze probleemstelling een kwalitatief karakter heeft. We willen het *hoe en het waarom* weten van de motivatie, niet het *wat* of *hoeveel*. Hierbij past een kwalitatieve onderzoeksmethode beter dan een kwantitatieve methode. Het is immers niet mogelijk om met statistische data de motivatie van respondenten uit te zoeken en redeneringen die aan keuzes ten grondslag liggen te achterhalen.

Tot op zekere hoogte zou dit ook kunnen door kwantitatief onderzoek te verrichten, maar in dat geval is de kans op sociaal wenselijke antwoorden groter. Respondenten hadden in dat geval een aantal mogelijke antwoorden op een vragenlijst zien staan en antwoorden kunnen herkennen als sociaal wenselijk. Hierdoor wordt dus meer de herkenning van sociaal wenselijke antwoorden onderzocht dan dat onderzocht wordt wat de werkelijke motieven en mechanismen van de respondenten zijn.

Daarnaast denken wij dat door kwalitatief onderzoek de antwoorden authentiekere zouden zijn (immers, er wordt geen lijst met mogelijke antwoorden voorgelegd, de vragen zijn open) waardoor antwoorden die wij van tevoren niet hadden bedacht ook gegeven konden worden.

Daarnaast zijn er bijna geen kwalitatieve onderzoeken gevonden die ingaan op motivaties, maar wordt over het algemeen kwantitatief onderzoek verricht. Hierdoor zijn er weinig onderzoeksdata zoals benodigd beschikbaar om de probleemstelling van dit onderzoek te kunnen beantwoorden. Dit is een extra rechtvaardiging voor de keuze voor kwalitatief onderzoek.

Interviewmethode

We hebben gekozen voor diepte-interviews²⁵, zowel voor het vooronderzoek als voor de serie interviews met jongeren, om de respondenten te kunnen bevragen op hun motivatie.

Daarbij hebben we gebruik gemaakt van een checklist met vragen die we aan het eind van het interview beantwoord wilden hebben. Door deze wijze van interviewen was het mogelijk om de respondent zoveel mogelijk te laten vertellen zonder deze al te zeer af te remmen door een vast stramien van een interview.

Voor het verloop van het interview is wel zoveel mogelijk vastgehouden aan de volgorde van de vragen, maar is hier echter van afgeweken als dit voor het verloop van het gesprek logischer leek. Het gesprek was derhalve belangrijker dan de volgorde van de vragen. We zijn ook pas gaan doorvragen wanneer de respondenten stopten met vertellen om hun eigen verhaal niet te hoeven onderbreken.

Het voordeel hiervan voor het onderzoek is dat we door de uitwijdingen van respondenten de kans kregen om meer informatie los te krijgen dan alleen reacties op van tevoren vastgestelde interviewvragen.

Samplingmethode

Onze steekproefpopulatie bestaat uit jongeren uit onze eigen omgeving, via onze bestaande netwerken. We hebben daarvoor als voorwaarde gesteld dat de jongeren

²⁵ Braster, J.F.A. (2000): *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum, p102.

voldeden aan het leeftijdscriterium (15 tot 21 jaar) en een christelijke achtergrond hadden. De hierbij passende term is *purposive sampling*²⁶.

Nadeel hiervan is dat de onderzoeker personen zou kunnen interviewen die de onderzoeker goed kent, waardoor eventueel niet zoveel informatie wordt verstrekt als gewenst. Dit is de reden waarom wij zelf geen personen hebben geïnterviewd die we zelf erg goed kenden. Hiermee hebben we geprobeerd onze onderzoeksbias uit te schakelen.

Daarnaast hebben we een andere methode van sampling gebruikt. Te weten *snowball sampling*²⁷. Hierbij hebben personen uit ons netwerk of de groep respondenten ons namen gegeven van derden die tot onze doelgroep behoorden. Aangezien wij daardoor geen kennis van de achtergronden van deze personen hadden is in ieder geval voor een deel van de groep respondenten onderzoeksbias uitgesloten.

Het nadeel van snowball sampling, en in zekere zin ook van purposive sampling, is dat je er niet zeker van kunt zijn dat je respondenten daadwerkelijk een afspiegeling zijn van je doelgroep. Omdat mensen aangeven wie zij belangrijk vinden en, in het geval van purposive sampling, de onderzoeker respondenten kiest, kan het gebeuren dat je in een niche groepje terecht komt, waarin mensen naar elkaar verwijzen.

Verwerking en analyse

Voor de verwerking van alle data is als volgt te werk gegaan. Alle interviews zijn letterlijk uitgetypt waardoor de data eenvoudig toegankelijk zijn geworden. Deze data zijn vervolgens geclusterd per terrein, waarna alle mechanismen die hierin te herkennen zijn eruit gefilterd zijn. Vervolgens zijn de diverse mechanismen benoemd. Daarbij is meer waarde gehecht aan spontane uitspraken dan aan uitspraken waarbij de interviewer expliciet ergens naar gevraagd heeft. Wanneer dit laatste is gebeurd is, is dit in de analyse en de verwerking van de interviews aangegeven. Hierdoor is inzichtelijk geworden per terrein welke mechanismen de respondenten aanzetten tot maatschappelijke betrokkenheid en is ook duidelijk of de antwoorden spontaan zijn gegeven of dat er naar gevraagd is tijdens het interview.

Vooronderzoek

In eerste instantie zou het onderzoek slechts over de invloed van christelijke ideologie op de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren gaan.

Om deze reden is allereerst een vooronderzoek gehouden in de vorm van diepte-interviews²⁸. Daarvoor zijn een aantal personen geselecteerd die voldeden aan de volgende kenmerken:

- Een christelijke achtergrond;
- In het werk regelmatig te maken hebben met jongeren of;
- Overzicht hebben over een organisatie waarin binnen een religieuze context veel met jongeren wordt gewerkt.

Het belangrijkste doel van deze interviews was om helder te krijgen of er een kans is dat jongeren hun christelijke achtergrond als uitgangspunt nemen bij hun keuze voor opleiding en beroep en of deze respondenten zien dat de christelijke achtergrond van jongeren invloed heeft op maatschappelijke betrokkenheid.

²⁶ Babbie, E. (2004): *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning, p183.

²⁷ Babbie, E. (2004): *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning, p184.

²⁸ Braster, J.F.A. (2000): *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum, p102.

Kortom, herkennen de respondenten christelijke jongeren als maatschappelijk betrokken en is er volgens de respondenten sprake van een op een christelijke achtergrond gebaseerde motivatie bij maatschappelijke betrokkenheid, beroeps- en studiekeuze van jongeren met een christelijke achtergrond en/of levensstijl?

De respondenten

Als onderzoeksmethode hebben we gekozen voor diepte-interviews, die we hebben gehouden onder 20 jongeren, waarbij hen vragen zijn voorgelegd over hun maatschappelijke betrokkenheid, een aantal mogelijk relevante persoonlijke gegevens en hun christelijke achtergrond.

Drempel om toegelaten te worden tot de onderzoeksgroep was de aanwezigheid bij bijeenkomsten van een christelijke kerk of beweging. Hierdoor konden we er zeker van zijn dat de respondenten ook daadwerkelijk in aanraking komen met de christelijke ideologie. De jongeren zijn ook allemaal maatschappelijk betrokken, te oordelen naar de onderzoeksgegevens. In de volgende hoofdstukken wordt hiervan verslag gedaan.

Uiteindelijk kwamen we tot een twintigtal respondenten. Twintig respondenten is een relatief beperkte groep. Het moge daarom duidelijk zijn dat deze groep niet representatief te noemen is voor een bepaalde, bijvoorbeeld landelijke, groep en de conclusies uit dit onderzoek derhalve niet kunnen worden gegeneraliseerd.

Er is echter voor een relatief kleine groep respondenten gekozen om praktische redenen, immers, de groep moest wel “behapbaar” blijven en haalbaar qua tijd. De groep is echter wel groot genoeg om veel voorkomende antwoorden uit de interviews te kunnen filteren en trends te kunnen zien.

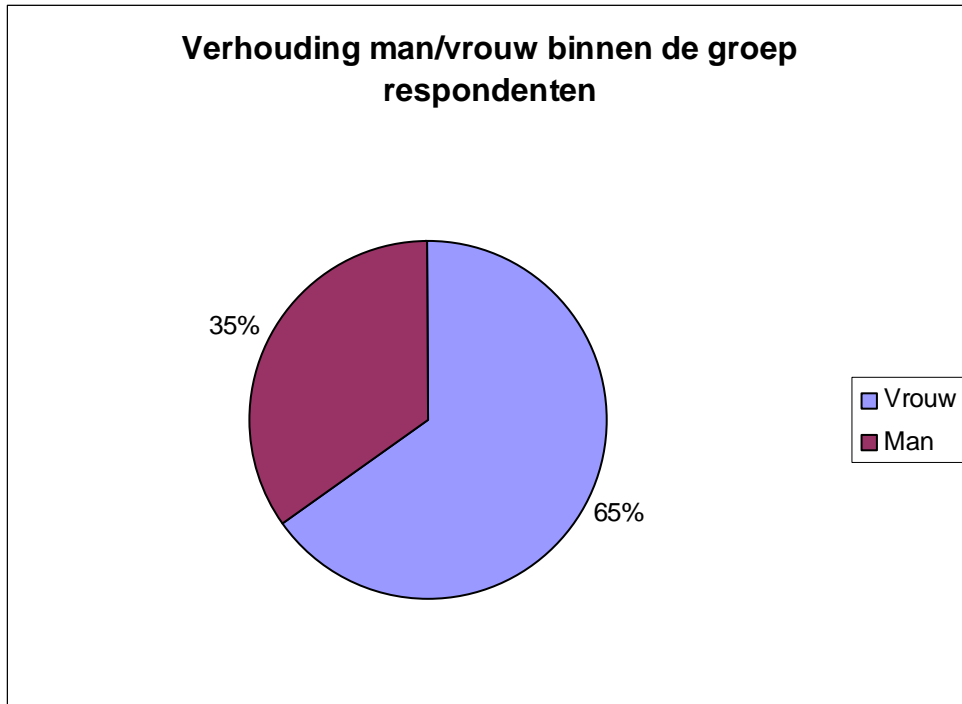
“Jongeren” is een breed begrip, in dit onderzoek hebben wij jongeren gedefinieerd als mensen van 15 tot en met 20 jaar.

Deze keuze is gemaakt vanuit de verwachting dat zij zich in een levensfase bevinden waarin zij nadenken over de hun plaats in de maatschappij, waarin ze ook bezig zijn zich een plek te veroveren in de maatschappij of waarin ze zich hierop voorbereiden. Daarnaast is het een leeftijdscategorie waarin een onbevangen reflectie te verwachten is over de zin van het leven.

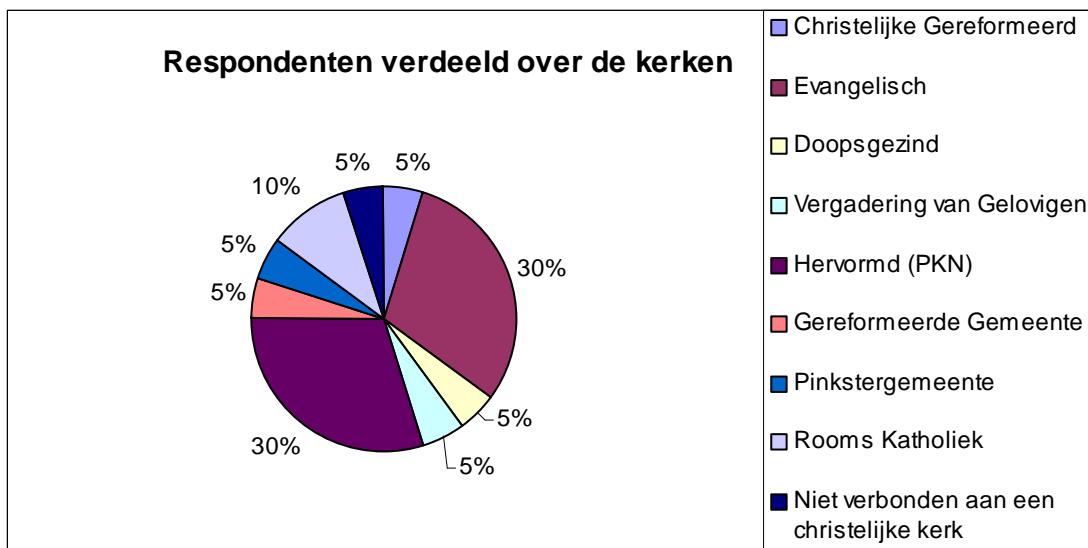
Een praktische reden is dat de terreinen waarover vragen worden gesteld lastig kunnen zijn voor jongeren die nog jonger zijn. Tijdens de interviews bleken een aantal vragen ook gemakkelijker te beantwoorden voor de iets oudere respondenten. De groep respondenten was divers van aard. In het onderstaande is de groep respondenten in beeld gebracht.

Leeftijd	Aantal
15	2
16	4
17	4
18	6
19	3
20	1

Tabel 3.1 Verdeling van de leeftijden in de groep van respondenten.

Figuur 3.2, verhouding man/vrouw binnen de groep respondenten.

Figuur 3.3, respondenten verdeeld over de kerken.

Hoofdstuk 4 Politiek gedrag

Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we ingaan op de motieven van respondenten voor politiek gedrag, waarbij we deze motieven naar onderstaande verklaringen geclusterd hebben. Het gaat achtereenvolgens om:

1. Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid, in het kader van de kritische casus gaat het hier specifiek over de christelijke ideologie;
2. Sociaal kapitaal als vliegwiel van maatschappelijke betrokkenheid;
3. Reciprociteit

Tot slot zullen we nog ingaan op een motief dat niet met één van de hierboven genoemde verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid samenhangt.

Kader 4.1

Putnam vergelijkt in “Bowling Alone” de betrokkenheid van de Amerikanen bij de politiek met diezelfde betrokkenheid in het verleden, en hij concludeert dat de Amerikanen steeds minder interesse hebben in de politiek. Ook merkt hij op dat jongeren minder geïnteresseerd zijn dan ouderen. Als redenen hiervoor geeft hij enerzijds aan dat de mensen het vertrouwen in de politiek verliezen, maar anderzijds vooral dat jongeren minder interesse tonen in politiek, en ook beduidend minder kennis hebben van de politiek dan de ouderen.

Putnam stelt dat kennis en interesse de eerste stappen zijn, en een voorwaarde voor actievere vormen van politieke betrokkenheid²⁹. Uit zijn onderzoek blijkt dat de interesse in het algemeen afneemt, maar vooral onder jongeren. Ze kijken minder naar politieke debatten op televisie, lezen minder kranten en opiniebladen, en geven vaker aan niet te gaan stemmen. Hierbij moeten we wel opmerken dat Putnam jongeren omschrijft als “under-thirties”³⁰ en dat betekent dat hij daarmee wel deels een andere groep op het oog heeft dan de groep die wij onderzochten. We mogen echter aannemen dat de 15 tot 20 - jarigen politiek zeker niet meer interesse hebben in politiek dan degenen die jonger zijn dan 30, als we Putnams conclusies doortrekken: hoe jonger de respondenten, hoe minder maatschappelijk betrokken ze zijn. Van zijn respondenten had maar 41 % politieke interesse of gaf aan te gaan stemmen. Als we de gegevens van Putnam voor de Amerikaanse situatie vergelijken met de gegevens van de politieke partijen in Nederland zien we dat het reëel is om aan te nemen dat jongeren minder interesse in politiek hebben dan ouderen. Dit geldt ook onder jongeren: hoe jonger, hoe minder interesse in politiek. Dit wordt ook bevestigd door diverse onderzoeken, zoals een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van de krant

²⁹ Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers, p 35.

³⁰ Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers, p 37.

“de Telegraaf” op twee momenten, namelijk in 1997 en in 2001. In beide gevallen komt naar voren dat de politieke interesse van jongeren minimaal is. Dit wordt zowel door het CBS als door het SCP bevestigd^{31, 32}. Ook zien we dat het nog verder afneemt: in 2001 was de interesse minder dan in 1997. We zien dit ook terug in het stemgedrag, jongeren gaan steeds minder vaak stemmen: in de jaren 1960-1970 stemde 60% van alle jongeren tussen de 18 en 24 jaar. In de jaren 1970-1980 ging nog 51% van deze groep naar de stembus. Tussen het jaar 1990 en 2000 zakte dit verder tot slechts 21% van jongeren tussen 18 en 24 jaar oud.³³ In “Profielen”, het blad van de Hogeschool Rotterdam, stond in 2005 een interview met 3 studenten die politiek actief zijn, en ook zij merkten in hun omgeving dat het niet makkelijk is om jongeren te interesseren in de politiek³⁴. In dit artikel werd ook opgemerkt dat de SGP, een kleine partij met slechts twee zetels in de tweede kamer, verreweg de grootste jongerenafdeling heeft van alle politieke partijen in Nederland, met ruim 12.000 leden³⁵. De meeste andere partijen komen niet boven de 2.000 jeugdleden. In die zin zou je kunnen zeggen dat in ieder geval de jongeren die deel uitmaken van de meer conservatieve stromingen van de protestantse kerken (de aanhangers van de hervormde bond, en de streng gereformeerde kerkgenootschappen) politiek meer bewust zijn dan de rest van de Nederlandse jongeren. Onze meest recente bronnen met betrekking tot interesse in politiek bij jongeren zijn al 7 jaar oud, we hebben geen gegevens kunnen vinden van na 2001. We denken echter dat er een lichte opleving te zien zou kunnen zijn, enerzijds vanwege de opleving van interesse in de politiek zelf, en anderzijds omdat er zich een aantal fenomenen hebben voorgedaan die de interesse in de politiek kunnen aanwakkeren. Putnam noemt als verklaring hiervoor dat “scandals and war can still rouse our attention”³⁶ en we kunnen de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh en de politieke acties van Rita Verdonk, Geert Wilders en eerder de LPF zeker in deze categorie scharen. Maar ook internationaal is er veel gebeurd dat politiek invloed heeft gehad, van de aanslag op de Twin Towers via de oorlogen in Irak en Afghanistan tot de discussie over het al dan niet deelnemen van Nederlandse militairen aan missies, zowel vredesmissies en opbouwmissies als ook gevechtsmissies, de slachtoffers die dit kost, en de discussies en stemming over de Europese grondwet, de toetreding van Turkije en de discussie rond de Islam. De hoeveelheid nieuws in de media alleen al maakt dat jongeren deze onderwerpen tegenkomen, of ze nu willen of niet. Jongeren zijn hierdoor mogelijk meer geïnteresseerd in politiek dan in 2001, maar we verwachten niet dat dit spectaculaire verschillen in de cijfers zal geven. Een aantal van deze items waren ook al actueel toen deze cijfers zijn verzameld, en hebben geen grote invloed gehad.

³¹ Baal, M. van, Mares, A. (2002): *Helpt van de bevolking geïnteresseerd in politiek, praten over politiek*. Voorburg: CBS.

³² www.scp.nl/publicaties/boeken/903770106X/SCR2002 hoofdstuk 5

³³ www.scholieren.com (2001) jongeren en politiek

³⁴ Profielen (2005) november 2005: *studenten met politieke interesse*. Profielen is het onafhankelijke magazine van de Hogeschool Rotterdam.

³⁵ www.sgp-jongeren.nl

³⁶ Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers, p 36.

Globaal kunnen we op basis van deze gegevens verwachten dat in 2005, tijdens de interviews, een kwart van de jongeren enige interesse heeft in de politiek, en dat niet meer dan ongeveer de helft van plan zal zijn te gaan stemmen.³⁷

In België zien we vergelijkbare trends, al is daar geen grote protestantse stroming, maar de gemiddelde interesse onder jongeren is beperkt. De volgende grafiek laat dat zien:

Als er vandaag politieke verkiezingen zouden zijn, dan –	18 jaar	20 jaar	Totale groep
Zou ik gaan stemmen	40,7	57,2	48,7
Zou ik niet gaan stemmen omdat politiek me niet interesseert	18,5	12,1	15,4
Zou ik niet gaan stemmen omdat ik nog niet voldoende weet waarvoor de partijen staan	29,3	22,6	26,1
Zou ik niet gaan stemmen omdat ik vind dat stemmen niet verplicht mag zijn	11,5	8,1	9,8
	100	100	100

Tabel 4.1, politieke participatie: stemintentie bij jongeren (leerlingenonderzoek, 1999-2000)³⁸

Hierbij moet worden opgemerkt dat in België de politiek een iets andere opbouw heeft, en dat stemintentie onder de jongeren een ander beeld kan hebben dan in Nederland, omdat er in België voor sommige verkiezingen een stemplicht geldt. Daardoor worden jongeren gedwongen na te denken over politiek, iets dat in Nederland niet aan de orde is. Het kan bijvoorbeeld verklaren dat gezagsgetrouwe jongeren in België gaan stemmen, zonder discussie, ook als ze zich onvoldoende hebben verdiept in de politiek, en ook los van hun al dan niet christelijke achtergrond. Bovendien is ook dit onderzoek al ouder, uit 1995 en 1998. In deze zelfde tijd (1997) is ook het onderzoek gedaan voor “geloof in levensstijl”³⁹. Opvallend is hierbij dat er in de doelgroep een groep jongeren is opgenomen van het CDJA, de jongerenafdeling van het CDA. Het is voor de hand liggend dat deze groep een grotere politieke interesse heeft dan de gemiddelde jongere. Ze zijn namelijk al lid van een politieke partij en behoren dus tot een groep die zich met politiek bezighoudt. Zwanenburg en Braster. ondervangen de bias die dat zou kunnen geven door deze groep niet mee te nemen in de berekeningen waarvoor dit relevant is. Zij vinden echter ook dan nog een grotere interesse in politiek, en ook een grotere betrokkenheid bij politieke zaken van de christelijke jongeren dan van het landelijk gemiddelde. Verschillen tussen het onderzoek van Zwanenburg en Braster en dat van ons zijn de leeftijd, zij hanteren leeftijdsgrenzen van 15 –24 jaar, wij 15-20 jaar, en de achtergrond. Wij hebben ook katholieke jongeren in ons onderzoek opgenomen, en de doelgroep van “Geloof in Levensstijl” bestond uitsluitend uit protestantse jongeren. Tenslotte is de steekproef van “Geloof in Levensstijl” veel groter, circa 2000, jongeren waarbij zowel kwalitatieve als kwantitatieve analyses zijn gedaan, en hebben wij ons beperkt tot 20 kwalitatieve interviews. Toch zijn de grote lijnen vergelijkbaar, en verwachten we dat we een aantal van de trends die door Putnam, de genoemde Nederlandse en Belgische bronnen, en door de onderzoekers van de Erasmus Universiteit zijn gevonden, ook in ons onderzoek terug kunnen vinden.

³⁷ www.humo.be/Xtra/2005/jongerenenquete2.htm

³⁸ www.bocobrussel.be/VoicesSiongers.htm, tabel 7.

³⁹ Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

Onderzoeksresultaten

Interesse in de politiek

De gegevens uit kader 4.1 betekenen dus dat we niet al te veel politieke interesse mogen verwachten bij onze doelgroep. Zij zijn immers jongeren tussen de 15 en de 20 jaar, en die groep wordt door alle door ons gevonden bronnen beschreven als weinig geïnteresseerd. Toch zijn er redenen om aan te nemen dat onze doelgroep iets actiever zal zijn dan het Nederlands gemiddelde. De jongerenafdelingen van de christelijke politieke partijen zijn traditioneel in aantal groter dan die van liberale of socialistische partijen. De SGP, een kleine partij met een traditioneel christelijke achtergrond, heeft zelfs jarenlang de grootste jongerenafdeling van ons land gehad, zoals we net al zagen. En ook nu nog is deze jongerenafdeling groter dan van elke andere politieke partij in Nederland. Mogelijk kunnen we de achtergrond van deze situatie terugvinden in de informatie die de respondenten geven bij de gesprekken die we met hen hadden.

Activiteiten van de respondenten met betrekking tot politiek

Bij deze gesprekken hebben we gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews. We hebben naar aanleiding van de vragen de jongeren zelf laten vertellen over hun activiteiten met betrekking tot de onderwerpen. Op deze manier komen alle onderwerpen aan de orde, terwijl er wel genoeg vrijheid is voor de respondenten om hun eigen mening te geven.

Alvorens in te gaan op de motieven van de respondenten geven we kort weer op welke wijze de respondenten betrokken zijn bij de politiek.

Van de 20 jongeren die we hebben gesproken, gaven 16 jongeren in het begin van het interview aan de politiek niet of slechts oppervlakkig te volgen. Sommigen gaven aan dat ze wel kranten lezen en nieuws via de televisie volgden. Sommigen vertelden dat ze wel op de hoogte waren van wie de politieke leiders zijn, maar er is eigenlijk weinig echte interesse in de politiek. Heeft Putnam dus gelijk, en zijn jongeren niet politiek betrokken? Je zou het na de het voorgaande wel denken, er komt niet veel interesse in de politiek naar voren. De interesse lijkt zelfs nog lager te liggen dan je op grond van de eerder genoemde cijfers, en op grond van de resultaten van Putnam zou mogen verwachten. Het vervolg van de interviews, het doorvragen heeft echter een ander beeld naar voren gebracht, dat niet helemaal overeenkomt met wat de respondenten in eerste instantie aangeven. De uitkomsten lijken elkaar zelfs bijna tegen te spreken. Laten we daarom eens kijken wat er aan de hand is, en of we vanuit de jongeren een verklaring kunnen vinden voor deze schijnbaar tegenstrijdige bevindingen. Op één na alle jongeren geven aan te willen gaan stemmen bij de eerstvolgende verkiezingen waar ze aan mee mogen doen. Dat is 95%, een opkomst waar menig politicus blij van wordt. Hoe komt het nu dat jongeren, die aangeven de politiek maar matig interessant te vinden, toch energie willen stoppen in het gebruik van hun stemrecht?

Er worden diverse redenen genoemd. Sommige daarvan komen een aantal keren terug en daarom willen we daar even bij stil staan. We gaan in eerste instantie kijken naar de motieven die we onderzocht hebben, de invloed van de christelijke ideologie, sociaal kapitaal als vliegwielen voor maatschappelijke betrokkenheid en reciprociteit. Er komt nog een ander motief naar voren, dat we er ook uit willen lichten, namelijk dat de jongeren aangeven dat ze een verantwoordelijkheid voelen voor wat er wordt besloten in de politiek, en die verantwoordelijkheid uiten door gebruik te maken van hun stemrecht. Tenslotte wordt ook genoemd dat het feit dat het stemrecht er is, op

zich al een motief is om het te gebruiken. Dit motief is opvallend, omdat bij doorvragen niet naar boven komt waarom de respondenten deze verantwoordelijkheid voelen. Het lijkt dus zomaar naar voren te komen, zonder een aanwijsbare bron. En dat is dan weer jammer omdat we daar juist naar proberen te zoeken. We merken echter dat vooral de jongere jongeren uit onze groep, dus de 15, 16 en 17 jarigen veel moeite hebben met onder woorden brengen van hun motieven.

De meeste van deze jongere jongeren geven aan dat ze, zodra ze 18 worden, willen gaan stemmen. Als we kijken naar de oudere jongeren, zien we deze zelfde trend: ze gaan daadwerkelijk stemmen, en geven daar ook deze zelfde motivatie voor aan als de jongere groep respondenten. Het is dus niet zo dat deze politieke betrokkenheid zich alleen uit in intenties, ook praktisch blijken deze jongeren uit te voeren wat ze aangeven dat ze belangrijk vinden. Het blijft niet bij woorden, er wordt actie ondernomen, al is dat dan beperkt tot de gang naar de stembus.

Motieven voor het verrichten van politieke activiteiten

In het onderstaande wordt ingegaan op de motivatie van de respondenten voor het verrichten van deze activiteiten. Wij gaan daarbij eerst in op motieven die te maken hebben met maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie, vervolgens op motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid, dan op motieven die verband houden met reciprociteit. Tot slot wordt ingegaan op motieven die niet binnen de bovenstaande clustering van motieven passen.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

Een reden die een paar keer wordt aangevoerd is het behoud van de christelijke waarden en normen, die voor hun gevoel worden beschermd door op een christelijke partij te stemmen. Hier is dus sprake van het in stand houden of verbreiden van de ideologie.

Jantine:

W: Maar als je straks achttien bent, ga je dan stemmen?

J: Ehm... Ik denk het wel.

W: Je denkt het wel. Waarom

J: Nou mijn mening is, denk ik, ook belangrijk voor het volk. Ik denk dat als wij onze mening uitdragen als christenen, we heel wat kunnen bereiken in christelijk Nederland.

Kirsten:

K: Dat het een heel verschil is als een christelijke partij in de regering wat te vertellen heeft, zeg maar. Ik vind dat wel belangrijk.

I: Mag ik daaruit concluderen dat je op een christelijke partij zou stemmen?

K: Ja.

Lex:

I: Hoe kom je aan die keuze om op die partij of die persoon te gaan stemmen?

L: Op grond van wat die partij als mening heeft, en of dat overeenkomt met wat God wil.

Ook zien we dat stemmen door onze respondenten soms wordt gezien als een maatschappelijke plicht, terwijl het stemmen op een christelijke partij wordt gezien als een manier om te voorkomen dat er dingen gebeuren die door de respondenten als niet wenselijk worden gezien, met andere woorden, dingen waar zij het niet mee eens zijn. In een aantal gevallen wordt hier expliciet genoemd dat het gaat om dingen die tegen de Bijbel en tegen de christelijke traditie ingaan. Als voorbeeld kunnen we dan denken aan het afschaffen van het christelijk onderwijs. Dit wordt door de jongeren gezien als een uiting van de christelijke waarden en normen, en dus van de ideologie. Opvallend is hierbij dat de jongeren met de voorbeelden die ze noemen niet proberen iets te bereiken, maar juist proberen iets te voorkomen dat in strijdig is met de normen en waarden die in hun ogen vanuit de christelijke ideologie of voor het voortbestaan van het christendom belangrijk zijn. De motieven die de respondenten noemen komen dus weliswaar voort uit de christelijke ideologie, maar niet uit de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Het is vooral gericht op het veiligstellen van de christelijke waarden en normen, en op het bestaansrecht voor die waarden en normen.

Een voorbeeld van een 16 jarig meisje, Ivonne:

W: Je vindt het belangrijk om mee te kunnen beslissen?

I: Eh, ja, als er bijvoorbeeld mensen zijn die iets willen met het land waar ik het totaal niet mee eens ben, dan wil ik dat wel laten weten, zeg maar, door middel van stemmen, door niet op hun te stemmen.

En van een 17 jarige jongen, Lex:

W: Maakt het dan nog uit of je christen bent of niet?

L: Als christen kijk je er wel anders tegenaan, dan zul je bijvoorbeeld veel erger vinden als het kabinet de christelijke scholen wil afschaffen of zo, wat een poosje geleden in behandeling was.

Maar het kan ook de positieve formulering zijn die bij een respondent de overhand heeft. Het resultaat is hetzelfde, de respondent geeft aan te gaan stemmen. De toets ligt voor deze respondent in de wil van God. Dat is dus een heel directe uiting van de christelijke ideologie, maar ook hier hangt het genoemde motief niet samen met de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Lex:

I: Ja, je kruist iets aan in zo'n hokje of je drukt een toets in. Hoe kom je aan die keuze om op die partij of die persoon te gaan stemmen?

L: Op grond van wat die partij als mening heeft, en of dat overeenkomt met wat God wil.

Dit citaat, van een 18-jarig meisje, legt wel de link met de ideologie, maar werkt het niet uit:

Kirsten:

I: Hé en als jij gaat stemmen, tenminste, ben je van plan te gaan stemmen?

K: Ja, wel

I: Waarom zou je dat dan doen?

K: Omdat ik ook wel weer vind dat je, ja, dan kom je op zo'n christelijk wenselijk antwoord, maar omdat je dan toch je bijdrage aan de samenleving kan geven.

Blijkbaar vindt zij dat de christelijke ideologie oproept tot dit gedrag. Ze vindt blijkbaar dat ze een antwoord moet geven waarin de christelijke ideologie doorklinkt. Op dat gevoel voor verantwoordelijkheid komen we straks nog terug.

Sociaal kapitaal als vliegwiel van maatschappelijke betrokkenheid

In een aantal gevallen geven respondenten aan dat de omgeving hen stimuleert om zich te verdiepen in politiek. Hier speelt het sociaal kapitaal, maar mogelijk soms ook een specifiek onderdeel van sociaal kapitaal, namelijk sociale druk een rol. Wat opvalt is dat jongeren zelf dit onderscheid vaak nog niet maken, en de beïnvloeding door anderen meestal zien als het gevolg van hun netwerk, en het meestal niet als druk ervaren. Het wordt in geen enkel geval als druk genoemd.

Een voorbeeld van een respondent die wel geïnteresseerd is in politiek en aangeeft dat ze haar mening over politieke onderwerpen mede vormt door gesprekken met mensen in haar omgeving.

Lilian:

I: Hé, nu ben ik wel nieuwsgierig hoor. Met wie discussieer jij dan? Waar haal jij die mensen vandaan?

L: Ehm, leraren op school en leraressen. En vrienden. De dominee. Ja bekenden. En mijn vader vooral.

In het laatste geval wordt in het netwerk van de bekenden de dominee expliciet genoemd. Hieruit kun je zien dat het netwerk van het gezin, maar ook van de kerk soms invloed kan uitoefenen op de interesse en motivatie van de jongeren.

Lilian:

I: Oké. En je bent nu nog geen achttien, maar toch wel bijna. Ga je dan stemmen?

L: Ja.

I: Oké. En waarom wil je dan gaan stemmen?

L: Omdat jouw stem kan net die ene zetel weer bezet maken door de partij die jij het best vindt en je stemt toch op wat jij goed vindt en wat jij graag wilt.

Soms gaat het nog verder, en proberen kinderen ook hun ouders te beïnvloeden:

Lilian:

L: Ik vind alles eigenlijk leuk wat met politiek te maken heeft. Het referendum over de grondwet, dat is ook helemaal mijn ding. Helemaal gevolgd. En mijn moeder heeft eigenlijk voor mij gestemd, want die wist het helemaal niet. Dus ik zei: "Ma, stem maar tegen." Haha. En dat heeft ze toen gedaan.

Reciprociteit

In het onderstaande zullen we weergeven welke motieven respondenten hebben genoemd die te maken hebben met reciprociteit.

Putnam omschrijft reciprociteit in zijn inleiding op sociaal kapitaal als hij spreekt over "generalized reciprocity": "I'll do this for you without expecting anything specific

back from you, in the confident expectation that someone else will do something for me down the road. The Golden Rule [de gouden regel is: wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet, WvdB] is one formulation of generalized reciprocity."⁴⁰ Putnam omschrijft hier de "Golden Rule" de gulden regel van alle religies. Deze regel wordt ook in de godsdienstsociologie algemeen erkend.^{41, 42} Als we Putnam volgen in deze omschrijving van reciprociteit valt het voelen van de verantwoordelijk om te gaan stemmen zoals een aantal respondenten het verwoorden onder reciprociteit. De respondenten gaan ervan uit dat mensen het belangrijk vinden dat hun waarden en normen worden gerespecteerd, zoals we eerder lazen. Daarom vinden ze dat ook anderen hun waarden en normen moeten respecteren. Zoals een 16 jarig meisje het vertelt:

Willemien:

W: *Volg je de politiek een überhaupt?*

Willemien: *Niet echt, ja sommige dingen wel, sommige dingen niet, maar meestal interesseert het me niet zo.*

W: *Je zegt sommige dingen wel. Waar wordt dat door bepaald, wat je wel en niet volgt?*

Willemien: *Of het, ja, effect heeft op dingen die jij doet, of eh, ja, dingen om school, of die jij ook zult merken als die dingen veranderen.*

W: *Ja, ja. Dus een nota van het Ministerie van Onderwijs lees je wel, een nota van het Ministerie van Defensie niet.*

Willemien: *Nou, da's ook weer vergezocht, maar... het is wel, ja, nee, stel dat ze iets gaan beslissen voor school, dan eh, zou ik dat interessanter vinden dan dat iets met justitie of, daar zou ik in ieder geval meer voor open staan dan andere...*

W: *Ja, oke, ja, je bent natuurlijk nog lang geen 18, dat duurt nog een hele tijd. Als je wel zo ver bent, ga je dan ben je van plan te gaan stemmen?*

Willemien: *Ja, ik denk het wel.*

W: *En waarom, waarom vind je dat belangrijk?*

Willemien: *Ja, omdat het uitmaakt, dan heb je een beetje zelf keuze, je mag hier zelf kiezen, dus, je krijgt, je hebt dat recht, dan moet je dat ook wel aannemen.*

W: *Ja, maar goed, er zijn een hele hoop mensen die gaan ook helemaal niet stemmen.*

Willemien: *Ja, dat is toch zonde denk ik, als je, ik bedoel je mag zeggen hoe jij het graag wil, dus, nou ja in ieder geval richting geven, of mensen leiding laten geven die jij graag wil dat ze dat gaan doen, dus daar moet je ook wel gebruik van maken denk ik dan.*

W: *Ja, ja. Zoiets van het is er, dus dan moet je er gebruik van maken.*

Willemien: *Ja, dat vind ik wel, ja.*

We zien hier dat dit meisje heel serieus vindt dat ze haar stemrecht moet gebruiken om de eenvoudige reden dat ze het heeft.

Ook uit het hieronder staande citaat van een 17 jarige jongen, Nathan, blijkt dat hij de politiek niet heel actief volgt, maar wel denkt te gaan stemmen. Hij geeft ook aan dat

⁴⁰ Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers, p 20-21

⁴¹ www.jcu.edu/philosophy/gensler/goldrule

⁴² www.religioustolerance.org/reciproc.htm

hij heel bewust wil kijken waarop hij gaat stemmen, dus gaat zijn verantwoordelijkheid verder dan alleen het stemmen zelf, hij maakt er ook werk van om zich goed te oriënteren, met name via internet. Het interessante is hierbij dat hij op geen enkele manier refereert aan de christelijke ideologie, zoals we dat wel zagen bij eerdere citaten. Hij richt zich voornamelijk op de dingen die direct op hemzelf betrekking hebben, en is daar heel bewust mee bezig. Zo wil hij om zich te oriënteren de Kieswijzer gebruiken, maar ook zelf de websites van de partijen bezoeken. Maar fysiek bijeenkomsten bezoeken doet hij niet, en hij geeft ook niet aan dit wel van plan te zijn als hij straks stemrecht heeft.

Nathan:

W: Volg je de politiek een beetje?

N: Een heel klein beetje.

W: Wat, wat volg je?

N: Het nieuws vooral. Dus wat daar gemeld wordt. Ik probeer iedere avond het journaal te kijken als het lukt maar ik doe daar dus een poging toe, maar...

W: Waarom doe je dat?

N: Toch een beetje te kunnen volgen wat er gebeurt, wat nou de mogelijke besluiten zijn die misschien wel betrekking hebben op mij. Ja voor de rest niet zo. Een beetje nieuwsgierigheid misschien wel.

W: Vind je het belangrijk om het te volgen?

N: Ja, soms wel. Bijvoorbeeld als het over nieuwe sociale sector gaat en zo, over de zorg dat vind ik wel interessant om te volgen.

W: Je bent nou 17. Volgend jaar word je 18. Ben je van plan te gaan stemmen?

N: Ik denk het wel.

W: Waarom wil je dat gaan doen?

N: Nou, ik denk dat je toch een beetje dan jouw mening die jij hebt dan toch tot uiting kunt brengen via iemand anders. Ik denk dat ik wel goed zal kijken op wie ik dan ga stemmen.

W: Ja, en hoe ga je dat doen, kijken op wie je stemt?

N: Um, ik denk eerst een selectie maken van een partij en dan even kijken wat de personen te zeggen hebben of wat ze niet zeggen, dus.

W: Maar hoe ga je zo'n keuze dan maken? Een keuze voor een partij bijvoorbeeld.

N: Misschien via internet Kieswijzer. Je hebt toch van iedere partij heb je wel de indruk van welke richting ze op willen dus.

W: OK dus dan maak je gebruik van de kieswijzer.

N: Bijvoorbeeld. Je kunt ook de websites van de partijen zelf daar staat iets uitgebreider van wat hun standpunt is en zo.

W: Ja, OK. He neem je ook wel eens deel aan bijeenkomsten met een politiek karakter?

N: Nee, eigenlijk nooit.

We hebben hier een paar voorbeelden gezien van reciprociteit in bredere zin, die door Putnam wordt beschreven als “generalized reciprocity”. Deze motivatie is sterk genoeg om jongeren in beweging te krijgen voor een activiteit als stemmen. Maar ze gaat, net als de andere motieven, bij geen van onze respondenten ver genoeg om deze zelfde jongeren ook aan te sporen deel te nemen aan bijeenkomsten of andere politieke activiteiten.

Verantwoordelijkheid

Daarnaast komen zijn we in de onderzoeksdata nog een motief tegengekomen dat niet samenhangt met de in hoofdstuk 1 genoemde verklaringen. Dit motief is namelijk het voelen van een verantwoordelijkheid, zonder dat verder een aantoonbare drijvende kracht achter zit.

Verschillende jongeren geven aan dat ze de verantwoordelijkheid voelen om hun stem te geven. Het eenvoudige feit dat we stemrecht hebben in ons land, is voor hen in sommige gevallen al een reden om daar ook gebruik van te maken. Ze geven daarbij ook aan dat ze vinden dat dit de juiste manier is om mee te kunnen beslissen over wat er in het land gebeurt.

Een citaat van een 16-jarig meisje, Ivonne:

W: waarom wil je wel gaan stemmen? Je zegt: politiek interesseert me niet, en toch ga je stemmen?

I: Ja, ik hoop wel dat ik daar later wat meer interesse voor heb, want het gaat toch over het regeren van het land, zeg maar, en als je daar zelf aan mee kunt beslissen, wat er gaat gebeuren, nou...

W: je vindt het belangrijk om mee te kunnen beslissen.

I: Eh, ja, als er bijvoorbeeld mensen zijn die iets willen met het land waar ik het totaal niet mee eens ben, dan wil ik dat wel laten weten, zeg maar, door middel van stemmen, door niet op hun te stemmen.

In dit citaat, dat we al eerder zagen, gaat deze respondente ervan uit dat zij heel duidelijk weet wat ze vindt, en dat ze haar stem wil gebruiken om te voorkomen dat iets gebeurt dat zij niet wil. Hier is dus sprake van een gevoel van verantwoordelijkheid maar het is moeilijk te plaatsen in één van de categorieën die wij eerder hebben omschreven. Het komt niet voort uit de ideologie, er is nergens vanuit de christelijke ideologie iets terug te vinden van een oproep tot stemmen, of een oproep om dingen te voorkomen door middel van de politiek. Het sociale kapitaal is ook niet aantoonbaar de drijvende kracht, ze beslist dit zelf, zonder dat ze daarover met haar netwerken in contact is of die noemt als haar bron. Ook van reciprociteit is geen sprake, ze noemt niemand of niets anders voor wie ze iets terug zou moeten doen of terug zou willen krijgen. Toch geeft ze duidelijk blijk van een gevoel van verantwoordelijkheid voor de politiek, van de mogelijkheid die zij heeft om invloed uit te oefenen, en van haar intentie om die mogelijkheid te benutten.

In dit citaat van een 19-jarig meisje komt ook dat verantwoordelijkheidsgevoel naar voren.

Aline:

I: Waarom ga je dat doen [stemmen, WvdB]?

A: In Nederland heb je dat recht, dus dan vind ik ook dat je dat moet gebruiken. Want mensen in andere landen kunnen het niet, en willen het misschien heel graag, en ik kan het, dus dan vind ik ook dat ik er gebruik van moet maken.

Ook hier is het moeilijk het mechanisme te bepalen. Ze ontleent deze motivatie in ieder geval niet bewust uit de christelijke ideologie, ze noemt deze ideologie niet, en de motivatie komt ook niet voort uit haar sociale netwerken. Het kan in dit geval wel

vallen onder reciprociteit, maar enerzijds is het niet erg concreet, anderzijds gaat het verder dan reciprociteit, omdat er geen directe of zelfs maar een algemene tegenactie is. Dus ook onder reciprociteit zoals Putnam die omschrijft als “generalized reciprocity” kunnen we dit eigenlijk niet rangschikken. Toch spreekt er, net als bij de eerder geciteerde respondente, wel een sociale bewogenheid, en dus maatschappelijke betrokkenheid uit het feit dat zij bij het gebruik van haar stemrecht denkt aan mensen die dat recht niet hebben, en dat feit ziet als haar motivatie om haar stemrecht wel te gebruiken.

Als we kijken naar de verdere participatie, behalve het stemgedrag, dan is die in onze groep laag. Geen van de respondenten heeft ooit in een manifestatie meegedaan, of is lid van een politieke partij of organisatie. Eén persoon noemt het WNF als politieke organisatie, maar geeft daarbij aan dat ze lid is geworden vanwege het aanbod van een blad, en niet omdat de ideeën van de organisatie haar aanspraken. Eén van de respondenten, een 20 jarig meisje, is vanaf haar 17e lid geweest van een politieke partij, maar was intussen geen lid meer. Wel was zij nog actief in de kamer van verenigingen (vanuit haar studentenvereniging). Niemand is lid van een belangengroep of een pressiegroep. De redenen daarvoor zijn niet altijd helder, maar in een aantal gevallen wordt aangegeven door de jongeren, vooral de jongere jongeren, van 15, 16 en soms 17, dat zij er nog niet aan toe zijn.

Een 16 jarig meisje, Janneke:

W: Dan moet je toch een beetje weten wat je wilt gaan stemmen.

J: Ja, maar dat duurt nog 2 jaar, nog tijd zat!

Of Manon:

I: He dan ben je nog geen 18. Dat duurt nog eventjes maar dan mag je gaan stemmen. Wat denk je ga je dan stemmen?

M: Ik denk het wel. Dan ga ik me er zeker ook iets meer in verdiepen

Conclusies

Samenvattend kunnen we zeggen dat de interesse vanuit onze hele doelgroep om zelf politiek actief te zijn gemiddeld niet groot is, mogelijk door de leeftijd van deze groep, maar dat er zeker een maatschappelijke betrokkenheid is met betrekking tot de politiek, omdat deze jongeren wel hun politieke verantwoordelijkheid willen nemen. Ze kampen echter vaak met een gebrek aan kennis, en zien hun rol in de politiek als beperkt tot gebruik maken van het actief stemrecht. Slechts twee van de geïnterviewden heeft aangegeven in de toekomst misschien iets meer te willen gaan doen met politiek. Sommigen vinden wel dat het zou moeten, maar stellen op dit moment toch andere prioriteiten.

Als we kijken naar de motieven die we zijn tegengekomen, dan komen we voor alle drie de verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid uit hoofdstuk 1 motieven tegen die daarmee samenhangen. De ideologie roept onze respondenten op om iets te doen voor de maatschappij. Sommigen geven ook aan dat ze bewust daarom gaan stemmen, zowel voor het behoud van de ideologische waarden als voor het verbreiden van het gedachtegoed dat daaraan ten grondslag ligt. De motieven die de respondenten geven die samenhangen met de ideologie hebben dus niet te maken met de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt.

Als we kijken naar de motieven die samenhangen met sociaal kapitaal, dan zien dat jongeren aangeven dat ze een zetje hebben gekregen om zich meer te verdiepen in het onderwerp. Sommigen gebruiken hun netwerk om te discussiëren en zo hun mening vorm te geven, maar soms ook andersom, om hun gedachten over te brengen op anderen. Zo ligt er dus een verband tussen het sociaal kapitaal en de ideologie. De jongeren gebruiken hun netwerken om de ideologie in stand te houden en te verbreiden. Dit feit zelf geeft ook een versterking van het sociaal kapitaal. De reciprociteit roept de jongeren vooral op in de brede zin, in de “gouden regel”⁴³,⁴⁴: “wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet”. Zij zijn zich hier echter nauwelijks van bewust, en geven het ook zelden aan. De reciprociteit in engere zin, zoals we die wel aantreffen bij orgaan- en bloeddonatie, vinden we hier niet terug.

Tenslotte is er een groep jongeren die aangeeft de verantwoordelijkheid om politiek actief te zijn wel te voelen, maar niet is staat is te verklaren waar dit gevoel vandaan komt. Het zou te gemakkelijk zijn om dat toe te schrijven aan de christelijke ideologie, te meer omdat de jongeren zelf dat niet benoemen. Zij geven in ieder geval wel aan dat zij vinden dat met het stemrecht een soort stemplicht komt. Ze vinden dat ze hun mening moeten laten horen en hopen voor een deel op die manier invloed uit te kunnen oefenen. We vinden dat we te weinig gegevens hebben om dit verantwoordelijksgevoel toe te schrijven aan één van de door ons gevonden motieven, en omdat het gevoel er bij de respondenten heel duidelijk wel is, zouden we willen aanbevelen hier verdere studie naar te verrichten.

⁴³ www.jcu.edu/philosophy/gensler/goldrule

⁴⁴ www.religioustolerance.org/reciproc.htm

Hoofdstuk 5 Vrijwilligerswerk verrichten

Inleiding

Een van de terreinen die wij onderzocht hebben is vrijwilligerswerk. In dit hoofdstuk zullen we daarom ingaan op vrijwilligerswerk, verricht door de door ons geïnterviewde personen. We zullen laten zien wat voor vrijwilligerswerk deze jongeren doen en wat voor hen de motieven zijn om tijd en energie in vrijwilligerswerk steken.

Kader 5.1

Leeftijd voorspelt deelname aan vrijwilligerswerk

De cijfers geven aan dat er onder jongeren in Nederland minder animo is om vrijwilligerswerk te doen. Er is een daling geconstateerd van 48 % in 2000 tot 38 % in 2003 onder jongeren van 18-25 jaar⁴⁵. Desondanks blijkt het percentage informele hulp te zijn toegenomen, van 31 % van de 18-plussers in 2000 tot 33 - 35 procent in 2004.

Op basis van leeftijd is het dus mogelijk de kans te berekenen dat iemand aan vrijwilligerswerk zal doen.

Daarnaast bepalen, volgens Putnam, iemands activiteiten wat voor vrijwilligerswerk iemand doet: *“People active in religious organizations volunteer for ushering in church or visiting shut-in parishioners, whereas people active in secular organizations are most likely to work on cleaning up the local playground.”*⁴⁶

Op grond van onze doelgroep zou je dus verwachten dat de door ons geïnterviewde personen niet bijzonder veel vrijwilligerswerk doen. En als ze dat doen zal dat in veel gevallen uitgaan van de kerk waaraan ze verbonden zijn.

Dit wordt ook bevestigd door Bekkers⁴⁷. Dat religie samenhangt met het doen van vrijwilligerswerk blijkt wel uit het feit dat tweederde van de mensen die minimaal één keer per maand naar de kerk gaan actief is als vrijwilliger binnen de kerk. Maar ook buiten de kerk doen regelmatige kerkgangers aan vrijwilligerswerk. Meer dan de helft van de regelmatige kerkgangers is daarbij betrokken⁴⁸. Kerkbezoek heeft dus een positieve invloed op vrijwilligerswerk. De redenering daarachter is dat door het sociale netwerk dat ontstaat bij regelmatig kerkbezoek mensen die regelmatig naar de kerk gaan een grotere kans hebben om te worden gevraagd voor vrijwilligerswerk⁴⁹.

⁴⁵ CBS (2004): *De Nederlandse Samenleving. Sociale trends*. Voorburg: CBS, p152 e.v.

⁴⁶ Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*, New York: Simon & Schuster Publishers, p119.

⁴⁷ Bekkers, R.F.J. (2002): Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk, in: Pro Deo, Buijs, G.J. en T. J., *Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*, Zoetermeer: Boekencentrum.

⁴⁸ Bekkers, R.F.J. (2002): Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk, in: Pro Deo, Buijs, G.J. en T. J., *Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*, Zoetermeer: Boekencentrum, p14-29.

⁴⁹ Bekkers, R.F.J. (2004): *Giving and volunteering in the Netherlands: Sociological and psychological perspectives*. Utrecht: Dissertation Utrecht University.

Maar hoe verhoudt zich dat met het idee dat er een tekort aan vrijwilligers is? We kennen toch allemaal de klaagzang van verenigingsbestuurders dat ze meer vrijwilligerstaken dan vrijwilligers hebben? Volgens Bekkers hang dit samen met een verandering in de keuze van vrijwilligers voor het soort vrijwilligerswerk. Enerzijds is de interesse voor langdurig vrijwilligerswerk kleiner geworden en wordt vaker deelgenomen aan meer kortdurend vrijwilligerswerk. Anderzijds geldt ook dat ondanks dat er “...zoveel geklaagd werd over een afnemende bereidheid tot vrijwilligerswerk het percentage vrijwilligers niet afnam. Als er al veranderingen optraden in de aard van de deelname, dan is die niet in de richting van ‘leuke dingen doen’, maar juist in de richting van de zogenaamde ‘saai’ en ‘zware’ taken als bestuur en persoonlijke raadgeving en verzorging. We zien wel een toename van deelname in de zogenaamde ‘leuke’ sport- en recreatiesector”.⁵⁰

Kortom, er zijn niet minder vrijwilligers, hun interesse ligt alleen op andere terreinen dan voorheen. De vraag naar vrijwilligers op zich is echter wel groter geworden. Wederom volgens Bekkers komt dit onder andere door de grotere mate van regelgeving waardoor meer opleidingseisen aan vrijwilligers worden gesteld. Daarnaast treedt de overheid op steeds meer plekken terug (denk bijvoorbeeld aan de gezondheidszorg waarin steeds minder tijd is om te praten met cliënten, maaltijden rond te brengen of persoonlijke verzorging) en laat het aan de burger over om het achtergelaten gat op te vullen. Deze gaten worden gebruikelijk gestopt door vrijwilligers in te zetten.

Motieven door vrijwilligers zelf benoemd

Maar daar waar Putnam minder aandacht besteedt aan de motieven van vrijwilligers om vrijwilligerswerk te doen, laat Bekkers zien wat voor motieven bekend zijn en laat zien waar de verschuivingen in motieven zoals die in de tijd zijn ontstaan liggen.

	2000	1996	Vershil
Vindt het leuk om te doen	73	30	+43
Mensen ontmoeten, vrienden maken	32	38	-6
Verbreedt levenservaring	31	31	0
Dingen doen waar ik goed in ben	27	23	+4
Vanwege morele, religieuze en politieke principes	24	31	-7
Zien van resultaten	23	18	+5
Nieuwe vaardigheden leren	21	25	-4
Actief en in goede gezondheid blijven	18	26	-8
Geeft sociale erkenning, positie in de samenleving	10	17	-7
Geen van deze	2	5	-3

Tabel 5.1, redenen die vrijwilligers noemden in 2000 en 1996 als motieven voor vrijwilligerswerk, in %. Uit: Bekkers, 2002

Opvallend voor dit onderzoek is het percentage vrijwilligers dat morele, religieuze en politieke principes noemt als motief voor vrijwilligerswerk afneemt. Desondanks worden deze principes nog steeds door bijna een kwart van de vrijwilligers genoemd. In dit onderzoek was het echter mogelijk om meerdere antwoorden aan te kruisen en is geen onderscheid gemaakt in hoeverre het ene motief eventueel zwaarder weegt

⁵⁰ Bekkers, R.F.J. (2002): Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk, in: Pro Deo, Buijs, G.J. en T. J., *Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*. Zoetermeer: Boekencentrum, p14-29, p16.

voor de ene respondent dan voor de ander. Hoewel jongeren dus relatief weinig aan vrijwilligerswerk doen, is een groot percentage mensen die regelmatig naar de kerk gaan betrokken bij vrijwilligerswerk. In eerder onderzoek is gebleken dat redenen daarvoor het aspect “leuk om te doen” een grote rol speelt, maar dat religieuze motieven zeker ook een rol kunnen spelen.

Onderzoeksresultaten

In de interviews met jongeren is gevraagd of zij aan vrijwilligerswerk doen. In een aantal gevallen was het antwoord hierop ontkennend. Dit ondanks de vele activiteiten die besproken worden in het hoofdstuk over het faciliteren van kerkelijke activiteiten. Opvallend, want deze activiteiten kunnen vaak ook onder de categorie vrijwilligerswerk geschaard worden. De respondenten zien vrijwilligerswerk kennelijk als iets dat zich buiten de eigen kerkelijke gemeente afspeelt.

In dit hoofdstuk gaan wij, net als de respondenten, uit van activiteiten die niet direct aan de eigen kerkelijke gemeenschap of christelijke beweging gelieerd zijn. Wel kan het zijn dat de contactpersoon binnen het vrijwilligerswerk van de respondenten iemand is die ze kennen vanuit de kerk of christelijke beweging.

Wat voor vrijwilligerswerk doen de respondenten

De respondenten van ons onderzoek doen vrijwilligerswerk op verschillende terreinen. Het kan gaan van het verrichten van bestuurswerk of het geven van zwemles tot het optreden als DJ-coördinator of het rondgaan met een collectebus tot het inpakken van kleding voor India. Met andere woorden, het gaat om een breed spectrum van activiteiten.

Motieven voor het verrichten van vrijwilligerswerk

In het onderstaande wordt ingegaan op de motivatie van de respondenten voor het verrichten van deze activiteiten. Wij gaan daarbij eerst in op motieven die te maken hebben met maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie, vervolgens op motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid, dan op motieven die verband houden met reciprociteit. Tot slot wordt ingegaan op motieven die niet binnen bovenstaande clustering van motieven passen.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

Een aantal respondenten argumenteren dat hun geloof een motief is om vrijwilligerswerk te verrichten. De motieven die zij noemen verschillen echter wel van elkaar.

Jantine bijvoorbeeld geeft aan dat ze op grond van naastenliefde anderen wil helpen. Haar argument is dus rechtstreeks afkomstig uit de nadruk die de christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid.

Jantine:

J: Ik kan ze verder helpen. Ik kan ze helpen.

W: Dus helpen vind jij belangrijk?

J: Ja.

W: Waarom vind je helpen belangrijk?

J: Het is een stuk van naastenliefde. Wat je kan laten zien.

Ook Manon zegt dat ze vrijwilligerswerk verricht vanuit naastenliefde, echter ze komt hier pas mee nadat haar hier expliciet naar gevraagd is.

Manon:

Nou ja je hebt natuurlijk altijd het heb je naaste lief en je moet van iedereen houden en ze allemaal respecteren en helpen als ze het moeilijk hebben en dat lukt natuurlijk nooit altijd. Dat is heel moeilijk, maar ja, deze mensen kun je helpen en daarom.

Kirsten gebruikt andere woorden, maar zegt eigenlijk hetzelfde als Jantine en Manon. Ze heeft uit de christelijke ideologie begrepen dat je iets voor een ander over moet hebben, anderen moet helpen, en dat probeert zij in de praktijk te brengen.

Kirsten:

... omdat een heleboel mensen dingen tekort komen, al is het niet in materiele zin, dan ook gewoon in een stukje liefde. Een heleboel mensen zijn gewoon ongelukkig. En we hoorden het vanmorgen nog op de radio: een glimlach naar iemand kan al zoveel doen. En dan denk ik: ja, wat kost dat nou voor moeite. Met zulke kleine dingen kun je zoveel voor iemand betekenen. En ik denk dat dat ook iets is dat Jezus mij heeft geleerd, niet dat het hoort maar dat je de rijkdom die je hebt uit mag delen.

Zij zijn de enigen die een zo duidelijke link leggen. De andere respondenten geven motieven die weliswaar te maken hebben met de christelijke ideologie, maar in mindere mate met de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Willeke bijvoorbeeld geeft aan dat zij aan God gevraagd heeft om haar te helpen haar tijd in te vullen.

Willeke:

...toen heb ik ook echt gezegd: Heer, ik wil gewoon mijn tijd, en de invulling aan U geven. Ook die tijd aan U geven, en dan kijken, en dan wil ik de invulling graag van U horen, dat ik niet op eigen houtje.... Dus zo, dus dan denk ik, jij hebt zoveel te pakken, je hebt én kinderen, wat vooral zo belangrijk is, ja, dat doe ik gewoon heel graag, en je hebt evangelisatie, een mooiere combinatie is voor mij eigenlijk niet denkbaar, ik vind het geweldig dat dat gewoon kan.

Linda geeft, nadat haar naar de relatie tussen de door haar verrichtte activiteiten en haar geloof gevraagd is, aan dat ze vindt dat ze als christen op een bepaalde manier met mensen om moet gaan en dat ook probeert te doen.

Linda:

Ja, nee voor mijn gevoel niet, omdat ik ze ook gedaan zou hebben met... met net zoveel overtuiging, zonder dat ik afgelopen jaar een ... mijn zoektocht had gelopen en had gevonden wat ik nu had gevonden. En ik denk dat ik... dat dat al wel heel erg in me zat, voor mijn gevoel. Maar ik merk wel, dat ik er me er meer bewust van ben geworden. Dat ik door mijn geloof wel meer wel vaker eraan denk, wel vaker erbij stil sta van: "Hé, ik vind dat ik als christen op een

bepaalde manier met mijn medemens dien om te gaan.” En daardoor sta je ook vaak stil bij de dingen die je doet. Daardoor ben ik wat commissies betreft niet veel meer gaan doen, maar, ben ik me er wel bewuster van geworden dat ik het doe vanuit een bepaalde overtuiging van hoe ik vind dat ik in de maatschappij moet gaan staan.

De hierboven beschreven motieven komen dus allemaal voort uit de ideologie. Wat we hier echter zien is dat niet alle motieven die genoemd worden voortkomen uit de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Ook voor wat betreft sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid is in het onderstaande terug te lezen dat respondenten hier verschillende motieven noemen die allen samenhangen met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid.

Een aantal keer wordt door de respondenten aangegeven dat ze anderen willen helpen. Dit zien we terug in de onderstaande citaten van Manon en Lilian.

Manon:

Nou, waarom ik het doe. Het geeft me zelf gewoon een goed gevoel dat je andere mensen kunt helpen en ja je helpt mensen en die mensen kunnen niet voor zichzelf zorgen dus dan heb je een kans om voor hen te zorgen.

Lilian:

I: En de kinderen weer...

L: De kinderen kunnen dan ook weer veilig in de sloot vallen en dat soort dingen, hihi. Dan kunnen ze er ook weer uit klimmen enzo, hihi.

Willemien legt dit nog iets verder uit door aan te geven dat ze zich probeert in te denken wat zij zou willen als zij in de situatie zou zitten van de mensen waarvoor zij vrijwilligerswerk verricht, dit leidt er dan toe dat ze bijvoorbeeld met een collectebus de straat opgaat.

Willemien:

W: Hm. En, en, je beslist dan die mensen hebben niks. Maar waar komt dat dan uit voort, ik bedoel, het is jouw probleem niet dat die mensen niks hebben.

Willemien: Ja, nou, ja mijn probleem niet, dat vind ik dan altijd weer. Ja, we moeten toch mekaar een beetje helpen denk ik, ander komen we d'r niet met z'n allen. Ik had ook daar geboren kunnen worden. En als anderen mensen van mij hadden gezegd van dat is mijn probleem niet, dan had ik dat ook niet echt leuk gevonden als mensen dat gedaan hadden.

Linda geeft daarbij aan dat het haar gaat om, zoals zij het zegt, het dienen van haar medemens. Daarnaast geeft ze aan dat ze eigenlijk vindt het hoort om iets voor een ander te doen, voor elkaar te zorgen.

Linda:

Ik doe bijvoorbeeld al vanaf mijn twaalfde vrijwilligerswerk hier in de wijk. En dat is ook puur omdat ik het leuk vind, ik haal er voldoening uit. Het dienen van je medemens, als je het zo kan noemen, omdat ik gewoon ergens

vind dat dat hoort. Dat je gewoon een beetje voor elkaar moet zorgen en de reacties van mensen zijn gewoon heel leuk.

Daarnaast zijn er een aantal anderen die aangeven dat ze door contacten met anderen in het doen van vrijwilligerswerk verzeild zijn geraakt. Zij hoorden bijvoorbeeld van anderen van het bestaan van bepaalde groepen of acties die werden ondernomen (Manon) of werden door anderen gevraagd (Willemien).

Manon:

Dat was heel moeilijk. Het is al een hele poos geleden. Volgens mij ging mijn broer ooit een keer mee naar de zusters van moeder Theresa in Amsterdam nou toen had ik er dus een keer van gehoord en ja als je een beetje, moeder Theresa is toch een bekend figuur in de katholieke wereld en daarbuiten ook nog. Ja dat is waar. En dus je weet hoe ze eruit ziet en toen een keer zei ik tegen mezelf ik wil ook wel eens bij die zusters gaan kijken. Dat heb ik toen gedaan in Rotterdam en toen ben ik twee keer met haar geweest en toen dacht ik nou kan ik ook wel alleen gaan.

Willemien:

Nou, meestal gaat het via via, dus, dat m'n moeder of iemand heeft die mensen daarvoor nodig heeft.

Weer anderen geven aan dat er niet genoeg mensen waren om taken uit te kunnen voeren en doen daarom vrijwilligerswerk. Een voorbeeld hiervan is Aline:

Aline:

Ja, ik vond het wel leuk, en ze hadden ook best wel mensen tekort, dus ik had zoiets van: ik blijf wel even.

Ook kan het voorkomen dat vrijwilligerswerk wordt gedaan omdat vrienden aanwezig zijn op de plek waar vrijwilligerswerk verricht wordt, zoals in het geval van Leo:

Leo:

Nou, d'r zit ten eerste, zitten er heel veel van m'n vrienden. Het is d'r altijd gezellig en ik heb ook echt het gevoel dat ik er wat bereik op een gegeven moment. Enneh, ja het is gewoon onwijs leuk om te doen. Het is echt superleuk. Deze vrijdag bijvoorbeeld, is er weer Lumina Live, en dan speelt mijn favoriete bandje speelt er. Ja. En dan mag ik biertjes gaan tappen.

Reciprociteit

Marja is één van de weinigen die een motief aangeeft dat samenhangt met reciprociteit. Zij geeft aan dat zij optreedt als scheidsrechter bij wedstrijden omdat ze ook graag wil dat er scheidsrechters zijn bij haar eigen wedstrijden.

Marja:

Nou, ik weet wel dat er altijd scheidsrechters nodig zijn, je wil zelf ook dat er, dat er scheidsrechters zijn die jou fluiten dus is het ook belangrijk dat je zorgt andere teams die hebben.

Nathan zegt hetzelfde, maar dan in andere bewoordingen.

Nathan:

Hm, ja lastige vraag maar ik denk, ik heb zelf als ik hockey bijvoorbeeld dan is het gewoon nodig om te trainen en dan vind je het fijn om een trainer te hebben. Maar dan de andere jongens vinden het ook fijn om te hockeyen en te trainen dus dan wil ik er ook voor hun zijn. Ja.

Overige motieven

Naast de motieven die de respondenten genoemd hebben en die samenhangen met de drie verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid zoals we die in hoofdstuk 1 hebben gegeven zijn er nog andere motieven aan getroffen. In het onderstaande doen we daarvan verslag.

Leuk

Het leuk vinden van het doen van vrijwilligerswerk is een motief dat relatief vaak wordt genoemd. In het onderstaande worden hiervan een aantal voorbeelden gegeven.

Aline:

Dat is verder gewoon voor het leuk en voor het werken, ik vind het gewoon leuk om te doen.

Linda:

Nou, de maatschappelijke betrokkenheidscommissie is wel een commissie die echt in mijn belang lijkt soms. Waar ik echt zelf om gevraagd heb. De andere commissies die kwamen eigenlijk een beetje op me af. Maar, dit is wel iets wat ik echt heel leuk vind om te doen, omdat het heel duidelijk twee dingen combineert. Enerzijds, je doet iets goeds voor de maatschappij. En dat vind ik heel belangrijk. Dat vind ik zelf leuk om te doen. Ik vind het zelf leuk om voor daklozen te koken, om een veiling te organiseren voor het goede doel en noem het maar.

Ook wordt genoemd dat het leuk is om kennis over te dragen, bijvoorbeeld door Marja, Lilian en Leo.

Marja:

Keeperstraining omdat ik het leuk vind, gewoon om te doen, met jongeren bezig en jouw kennis overdragen.

Lilian:

Maar gewoon zwemles geven aan kinderen die voor hun A zwemmen. Dat is ook vrijwilligerswerk. Ik krijg er niet voor betaald, maar je doet het gewoon omdat ze mensen nodig hadden. En zwemmen vind ik gewoon leuk en dan vind je het leuker om mee te zwemmen in het zwembad dan in de hitte ernaast te zitten. En ja, je kan overbrengen op anderen wat je zelf heel erg leuk vindt en van anderen leren wat jij echt... Ja ik vind zwemmen echt geweldig. Ik vind het echt leuk en dan is het leuk om kinderen daar enthousiast over te krijgen.

Leo:

Gewoon. Ik houd gewoon ontzettend veel van kinderen echt, dat is ook echt de doelgroep waarmee ik wil gaan werken. En om daar nog iets mee te doen wat ik onwijs leuk vind, ja, wat zal er mooier zijn.

Interesse

Een aantal respondenten geven aan dat ze vrijwilligerswerk doen dat gerelateerd is aan hun interesse, zoals bijvoorbeeld Manon.

Manon:

Ja, moeder Theresa is voor mij een heel groot voorbeeld en ik heb me altijd heel erg in haar geïnteresseerd en dan vragen ze me wie is jouw patroonheilige of zo dan zeg ik ik heb geen heilige. Het is een zalige. Is dat ook goed? En dat is moeder Theresa.

Leren

Ook het kunnen leren van vrijwilligerswerk is een motief dat door de respondenten een aantal keer wordt genoemd. Hieronder staan de citaten waaruit dit blijkt.

Leo:

Die levenservaring van die mensen, ze weten echt zoveel. En ik ben nogal leergierig. Ik ben echt heel erg leergierig, ik wil alles weten. En ik, nou, zo leer ik, ik heb laatst bijvoorbeeld een discussie gehad met een oud filosoof, die is nou met pensioen, en daar heb ik ook veel van geleerd. En daar hou ik van.

Kirsten:

Ook omdat ik het leuk vind, maar ook omdat, nou, je steekt toch overal weer je dingen van op.

Aline:

Ja, ik wilde ook vanuit mijn opleiding ervaring opdoen, het was een verzorgingshuis, gewoon een beetje kijken hoe het daar aan toe gaat, hoe de werkdruk is en zo, oriënteren zeg maar.

Conclusie

Zoals blijkt uit de hierboven beschreven en toegelichte onderzoeksresultaten zijn er meerdere mechanismes of motieven aan te geven waardoor de respondenten vrijwilligerswerk verrichten. Sterker nog, er zijn zelfs motieven die we van tevoren niet hadden voorzien, zoals interesse, het leuk vinden en het kunnen leren van activiteiten.

Zowel voor de reciprociteitverklaring als voor sociaal kapitaal als vliegwielen voor maatschappelijke betrokkenheid zijn aanwijzingen gevonden. De aanwijzingen voor de reciprociteitverklaring zijn echter summier. Voor wat betreft de verklaring over sociaal kapitaal als vliegwielen voor maatschappelijke betrokkenheid zien we dat er verschillende motieven worden genoemd die wij bij de sociaal kapitaalverklaring onder hebben gebracht. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat vrijwilligerswerk wordt verricht doordat respondenten door anderen zijn gevraagd om dit te doen, of omdat anderen ermee geholpen worden, omdat de plicht gevoeld wordt om de medemens te dienen of

omdat er gewoon niet genoeg mensen waren om taken uit te voeren. Een aantal respondenten hebben daarom besloten om in dat gat te springen.

Daarnaast zijn er een aantal motieven genoemd die te maken hebben met de effecten van ideologie op maatschappelijke betrokkenheid. Twee van deze motieven vloeien rechtstreeks voort uit de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat dan om het motief dat vrijwilligerswerk wordt verricht uit naastenliefde en ook om het naleven van Jezus en van daaruit mensen te willen helpen.

Ook zijn er een aantal motieven genoemd die wel te maken hebben met de christelijke ideologie, maar niet zozeer met de nadruk die hierin wordt gelegd op maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat dan om tijd aan God willen besteden en vervolgens ook van God willen weten hoe dat dan moet of steeds nadenken over hoe je als christen zou moeten handelen. Hier wordt zichtbaar dat motieven die te maken hebben met de christelijke ideologie en leiden tot maatschappelijke betrokkenheid maar voor een deel voortvloeien uit de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt. Motieven die te maken hebben met de christelijke ideologie en leiden tot maatschappelijke betrokkenheid hoeven niet altijd voort te komen uit de nadruk die deze ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Over het geheel gezien kan worden geconcludeerd dat het effect van ideologie vanuit de nadruk die hierin wordt gelegd op maatschappelijke betrokkenheid weliswaar aanwezig is maar hierin deel uitmaakt van een grote hoeveelheid motieven die worden genoemd. Ook hier kan weer worden vastgesteld dat de motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid een groter deel uitmaken van de motieven die door de respondenten worden genoemd dan motieven die te maken hebben met het effect van (de christelijke) ideologie waarin de nadruk wordt gelegd op maatschappelijke betrokkenheid.

Hoofdstuk 6 Organen en bloed doneren

Inleiding

Doneren kun je op veel verschillende manieren doen. In dit hoofdstuk gaan we in op het doneren van organen en bloed. Zoals we ook in de voorgaande hoofdstukken hebben gedaan zullen we ook in dit hoofdstuk ingaan op motieven van respondenten, waarbij we deze motieven naar onderstaande theorieën geclusterd hebben:

1. Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid. In het kader van de kritische casus gaat het hier specifiek over de christelijke ideologie;
2. Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;
3. Reciprociteit.

Motieven die niet in verband met één van deze theorieën kunnen worden gebracht zijn niet aangetroffen.

In dit hoofdstuk worden steeds eerst de motieven benoemd die samenhangen met het doneren van organen en aansluitend de motieven die samenhangen met het doneren van bloed.

Onderzoekresultaten

Motieven voor het doneren van organen en bloed

In het onderstaande wordt ingegaan op de motieven die respondenten hebben om zich te laten registreren als orgaandonor dan wel om bloed te doneren. Wij zullen hierbij ingaan op motieven die te maken hebben met de drie verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid die wij in hoofdstuk 1 hebben gegeven. Daarvoor komen steeds eerst de motieven van de respondenten voor het geven van organen en vervolgens voor het geven van bloed aan de orde.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

In het onderstaande worden de motieven geanalyseerd die samenhangen met het effect van ideologie. Als eerste gaan we in op motieven voor het doneren van organen.

Leo is de enige die een motivatie geeft waaruit blijkt dat hij orgaandonor wil zijn doordat hij vanuit de christelijke ideologie beïnvloed is; hij geeft hieronder aan dat hij donor wil zijn omdat hij Jezus na wil leven.

Leo:

Ook gewoon, van ja, een persoonlijk gevoel van. Zoals Jezus zei, geef alles wat je hebt aan de armen. En armen zie ik niet in eh, echt mensen met financiële problemen, maar armen zie ik ook als een man die twee slecht werkende nieren heeft. Die echt een goeie nodig heeft, da's ook eigenlijk een arme man. En ...als je die kan helpen door iets van jezelf weg te geven, ook al is het echt, echt lichamenlijk, heb ik er geen problemen mee.

Hilde geeft aan dat zij, als ze donor wordt, hoopt dat andere mensen tot geloof kunnen komen doordat ze iets meer tijd krijgen. Eigenlijk hoopt zij dus dat meer mensen de christelijke ideologie zullen gaan aanhangen door haar organen af te staan.

Hilde:

I: Zijn er nog andere redenen waarom je zou zeggen van OK ik word donor van organen?

H: Hm. Nou, ik kijk ook televisie, ik bedoel, je ziet dat mensen bijvoorbeeld door een harttransplantatie nog 10 jaar beter kunnen leven en dan heb ik zoiets van ja, en die zijn daar heel blij mee. Dus op het moment dat je zo'n leven kan verlengen dan is dat toch eigenlijk een eer om dat te kunnen doen. En dan ja, dan kunnen die mensen nog hopelijk gelukkig leven en nog genieten van de tijd die ze hier kunnen hebben. En misschien een, ook blij kunnen zijn omdat de hulp van God hun nog een een, een inzicht hebben kunnen geven. Nou misschien dat, nou ja, ik vind het heel erg zeg maar, als je kijkt naar, d'r is een hel en d'r is een hemel en ik vind het vreselijk om te denken, mijn opa was niet gelovig, om te denken dat hij dan in de hel zou zitten. Ach, dan ga je even uit van wat er heel vaak wordt geschetst, ik hoop dat het anders mag zijn. Maar dan zou ik heel erg op het moment dat iemand nog op het moment dat iemand nog niet gelooft en eigenlijk op het randje van de dood zit. Op het moment dat zijn leven kan verlengen met bijvoorbeeld, je hart of of je lever, dat hij dan, of hij of zij in de 10 jaar die hij nog zou mogen leven toch nog het licht ziet, zeg maar. Dat je, hopelijk God dan iemand nog kan, ja redden klinkt zo erg, maar iem..., God nog iemand het eeuwige leven kan schenken. En en dan dan kan je 't in een groter perspectief zien dan alleen die 10 jaar dat ze nog hier zijn. Dat is misschien een mooie, een betere reden.

Hilde is de enige bij wie een dergelijke redenering is aangetroffen.

André redeneert dat het opgeven als orgaandonor hem een goed gevoel zal geven en dat dat een signaal van God is dat wat hij doet God bevalt.

André:

Nou ik heb ik denk dat ieder mens heeft een engeltje en een duiveltje op zijn schouder zitten. Het engeltje is je ziel, is wat God je heeft gegeven en het duiveltje is je geweten, je behoefte, je menselijke behoefte, denk ik, weet je. En, deels wordt je behoefte gevuld door wat je ziet in de wereld, weet je, deels je behoefte wordt gevuld door slechte dingen van de wereld maar ook goeie dingen weet je en het goeie gevoel denk ik is hetgeen wat God je heeft gegeven. Ik denk dat de Heilige Geest je die stuurt of zo weet je, is het goeie gevoel dat God je heeft gegeven en als je een oude vrouw over straat helpt, geeft dat je een goed gevoel en ik denk dat dat God is die jou zegt dat het goed is.

Lex daarentegen worstelt onder meer met zijn geloof als het er om gaat te kiezen of hij orgaandonor wil zijn of niet. Zijn geloof is daar in ieder geval een factor in die meespeelt, hoewel hij niet vertelt op welke manier.

Lex:

Ja, ik ben er nog niet helemaal uit wat ik moet doen. Aan de ene kant is het goed om mensen te helpen, maar aan de andere kant is het wel het lichaam dat ik van God gekregen heb. En daar gaan dan andere mensen mee rommelen, dat idee, ik ben er nog niet helemaal uit wat ik moet doen.

Uit het voorgaande krijgen we het beeld dat de motieven van de respondenten wel te maken hebben met ideologie, maar slechts voor een klein deel met de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Tot zover de motieven voor het doneren van organen. Nu gaan we over op de motieven die respondenten hebben gegeven voor het doneren van bloed.

Een motief voor het geven van bloed voortvloeiend uit de christelijke ideologie wordt een keer genoemd, echter pas nadat hiernaar gevraagd is. Leo geeft hier aan dat naastenliefde voor hem de reden is waarom hij eventueel bloeddonor zou willen worden. Zijn motief komt dus rechtstreeks voort uit de nadruk die de christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt.

Leo:

I: Je hebt al iets verteld wat je redenen daarvoor zijn, iets doen voor anderen, daar komt het op neer. Nu hoor ik je ook nog iets over je geloof zeggen daartussendoor, toen we het over orgaandonatie hadden. Speelt dat ook bij bloeddonoratie? Speelt je geloof dan mee?

L: Het heeft niet voor iedereen met geloof te maken, denk ik. De meeste mensen doen het gewoon: als ik er anderen mee kan helpen, waarom zou ik het dan niet doen, maar ja, wat heeft mijn geloof er mee te maken. Het geloof heeft met alles te maken, dus ook met bloed geven. Dat je dat doet uit liefde voor anderen. Dat denk ik.

Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Hieronder zullen we allereerst ingaan op motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal bij het doneren van organen.

Sociale druk als negatief uitvloeisel van sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid is bij het doneren van organen niet aangetroffen in de informatie die de respondenten hebben verstrekt. Wel is in een aantal gevallen aangetroffen dat familie en bekenden worden betrokken bij de keuze of daar, bijvoorbeeld door het geven van hun mening, bewust of onbewust, hun invloed op uitoefenen of als sparringpartner worden gevraagd door de respondenten. Het gaat in alle gevallen om advies en inspraak.

Voorbeelden hiervan vinden we in de citaten van Hilde, Janneke en Gerben. Bij Hilde zien we dat ze haar geloof er wel bij betreft, maar vervolgens concludeert dat ze hier onvoldoende houvast aan heeft. Daarbij geeft ze aan dat de mening van haar ouders belangrijk is bij de keuze. Gerben geeft aan dat hij na overleg met zijn vriendin besloten dat hij toch donor wil worden. Janneke gaat zelfs nog een stapje verder en geeft aan dat ze haar nabestaanden de keuze zou willen laten.

Hilde:

Ik heb er wel een hele tijd over nagedacht en ik heb er ook heel veel over gesproken maar ik heb eerlijk gezegd ook tot heb ik of mijn moeder heeft het codicil ergens weggelegd dat ik niet weet of ik heb het nog niet gehad. Maar ik uh op het moment dat ik het zou krijgen. Nou dat is natuurlijk heel erg dat op het moment dat het voor je neus wordt geschoven of het moment dat je ermee wordt geconfronteerd dan ga je er pas over nadenken, maar ik heb wel zoiets van, Bijbels gezien is er naar mijn idee weinig op tegen. Hm ik wil het nog wel met mijn ouders erover hebben. Zeg maar van op het moment dat ze iets uit mijn gezicht weghalen, dat zou ik wel heel moeilijk vinden, zeker voor de nabestaanden. Maar dat is ook in hoeverre mijn ouders daar zo over zouden

denken. Daar heb ik het nog niet over gehad, maar ik zou me wel... Ze zouden wel organen van me mogen gebruiken, want ik bedoel op het moment dat je hier in dit leven niks goed kan doen, ik bedoel misschien kan je lichaam dan nog tot nut zijn van iemand en, ja dat dat wel.

Gerben:

Ik heb er heel lang over nagedacht voordat ik echt tot mijn 18^e, zit nee nee, dat doe ik niet en nooit echt goed over nagedacht waarom niet maar kwam nooit verder dan nee, dat doe ik gewoon niet. Eerst zat ik te denken wel of niet en kwam toch altijd weer twijfel nee en toen kreeg ik een vriendin en die is wat ouder dan ik en die is wel donor en die had er ook heel duidelijk een mening over zeg maar waarom en het is niet zozeer dat ik me daardoor heb laten overhalen maar dat ik wel ben na gaan denken en denk ik: waarom niet, weet je wel dus als ik dat kaartje krijg dan zal ik hem gewoon invullen van ja tuurlijk.

Janneke:

Nou, ik heb er niet zoveel problemen mee, ik kan er alleen maar andere mensen mee helpen. Maar het zou wel kunnen dat mijn ouders er problemen mee hebben, daar heb ik het nog niet echt met hen over gehad. Maar volgens mij hebben ze daar niet echt moeite mee volgens mij, zijn ze het zelf ook, mijn vader in ieder geval niet. Ik heb er geen problemen mee, dus ik zou het wel doen. Eigenlijk zou ik wel liever de keus bij mijn ouders of mijn nabestaanden leggen, want die zijn degenen die mij moeten begraven en zo als ik dood ben.

Een aantal respondenten volgen de redenering dat als zijzelf dood zijn zij ook niets meer hebben aan hun lichaam en dat ze daar dan een ander mee kunnen helpen. Het helpen van anderen is hier dus het motief om zich eventueel wel als orgaandonor te laten registreren.

Aline en Ivonne bijvoorbeeld noemen daarbij expliciet dat ze anderen kunnen helpen als zij besluiten om hun organen te doneren.

Ivonne:

I: Ja, nou, als je zo'n reclame op tv ziet, dan denk je daar wel aan, het is op zich toch best wel een eng idee, al ben je overleden, maar aan de andere kant, als een ander daarmee verder kan leven, met iets van jou, dan is het ook weer iets goeds, maar aan de andere kant vind ik het wel heel moeilijk, eigenlijk. Dat is heel raar.

W: Wat zou een reden voor jou zijn om het wel te doen?

I: Ja, dat een ander gezond verder kan leven.

Aline

W: Heb je je laten registreren als donor?

A: Nee, ik ben te lui, ik heb mijn formulier nog niet opgestuurd.

W: Je bent te lui, maar heb je er wel over nagedacht?

A: Tuurlijk, ik wil het wel, maar ik stel het steeds uit.

W: Waarom wil je het wel.

A: Ja, het is iets dat je, denk ik, niet kunstmatig op kunt lossen, dat kan alleen zo, en ik vind het iets dat je helemaal vanuit jezelf voor een ander kunt doen, want geld is iets los van jou, zeg maar, en dit komt echt van jezelf, daarom wil

ik dat wel doen. En zoals organen afstaan, als ik dood ben, dan heb ik er toch niets meer aan. En als iemand anders daardoor dan kan leven, vind ik dat een goede reden.

Willeke geeft in eerste instantie een motief dat te maken heeft met sociaal kapitaal. Namelijk dat ze anderen wil helpen. Vervolgens geeft ze aan dat zij ervan uitgaat dat zij als zij dood is een nieuw lichaam van God zal krijgen. Dit is wel een motief dat te maken heeft met de christelijke ideologie. Zij geeft aan dat ze haar huidige lichaam na haar dood niet meer nodig zal hebben, maar dan een ander lichaam van God zal krijgen. Ook vertelt ze dat zij daarmee voor één of meer anderen een bijdrage kunnen leveren aan een (beter) leven

Willeke:

Ja, heel vreemd, ik heb er later ook over nagedacht, het is iets waar ik geloof ik mee opgegroeid ben, is dat ik, vanzelfsprekend, dat zit er sowieso in, daar heb ik niet over nagedacht, en dan heb je een paar van die mooie verhalen gehoord, weet je wel, van een jongen die kan overleven omdat een andere jongen, weet je wel, zo, ja, allemaal heel mooi, maar als je er meer over nadenkt, het is gewoon een stuk waar ik me heel erg van bewust ben, zo van mijn lichaam is mijn lichaam en dat blijft hier, en ik krijg een heel mooi nieuw lichaam en alles nieuw van God.

Dit verhaal is opvallend omdat we hier een combinatie van verklaringen aantreffen. In eerste instantie geeft ze een motief dat samenhangt met sociaal kapitaal, het helpen van anderen. Maar vervolgens lijkt het wel alsof het motief dat samenhangt met ideologie uiteindelijk zorgt dat ze daadwerkelijk donor is geworden. Het helpen van anderen (sociaal kapitaal) is hier dus het motief dat leidend is, maar ze kan donor worden omdat ze toch een nieuw lichaam krijgt. De kosten van het geven worden kennelijk lager doordat ze een ander lichaam terug denkt te krijgen, op ideologische gronden dus. We zien hier dat motieven die te maken hebben met ideologie motieven die voortkomen uit sociaal kapitaal dus kunnen versterken.

Nu gaan we in op motieven die samenhangen met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid bij het doneren van bloed.

Voor een aantal respondenten geldt dat zij het voorbeeld hebben gekregen van hun familieleden en dat voorbeeld willen volgen, maar daar op dit moment nog niet aan toe zijn, zoals bijvoorbeeld Janneke. Zij geeft aan dat ze bloeddonor wil worden omdat haar moeder dat ook is. Ander motief is dat ze daarmee anderen helpt. Ook Aline geeft aan dat ze bloeddonor wil zijn omdat een aantal van haar familieleden ook bloeddonor is.

Janneke:

J: Ja dat wel. Het is te proberen, en als ik het dan niet trek of zo, dan doe ik het niet meer.

W: dus je gaat het wel een keer proberen.

J: Ja

W: Waarom?

J: Ja, dat is misschien heel stom maar mijn moeder doet het altijd al, en dan dacht ik dan wil ik het ook wel doen.

W: Ok, dus je motivatie is hier dat iemand het doet, jij ziet dat en je besluit: dat wil ik ook.

J: Ja, je helpt er natuurlijk ook mensen mee. Dat mijn moeder het doet laat mij er wel over nadenken.

Aline:

(lacht) Ja, ik vind eigenlijk dat ik moet gaan, maar ik durf niet. Maar ik ga het echt een keer binnenkort doen. Ik schuif het alleen voor me uit, mijn moeder en mijn zus geven ook, dus ik wil ook.

Willeke is de enige respondent die geregistreerd staat als bloeddonor. Hieronder vertelt ze over haar motieven. Ze zegt hier dat ze dit doet om anderen te kunnen helpen.

Willeke:

Ok! Wat mijn redenen zijn om dat te gaan doen. Ik heb zelf, ja, mijn moeder en mijn zus hebben allebei in het ziekenhuis gelegen en ook bloed en allerlei dingen, en ik dacht dus: als ik het kan missen.... Ja hetzelfde eigenlijk, als ik het kan missen, en er gebeuren maar ongelukken en nare dingen, en ja, als het nodig is, en ik kan het gewoon missen, en ik word er verder niet ziek van en weet ik veel, waarom niet? Ja, dan weer, dan denk ik, als het opweegt, dan ben je misschien een uur eraan kwijt, of anderhalf uur, geloof ik dat er voor staat, of hoelang je blijft zitten. En suiker eten.

Voor een aantal respondenten geldt als reden om eventueel wel bloeddonor te worden dat zij hiermee anderen kunnen helpen, net als Willeke. Aline bijvoorbeeld geeft aan dat ze er anderen mee kan helpen en dat dat voor haar ook een reden is om bloeddonor te willen zijn. Ook Ivonne geeft iets dergelijks aan. Zij zegt dat ze iets voor een ander over moet hebben.

Aline:

Ja, dezelfde reden als voor de organen. Je kunt het geven, dus waarom niet? Je maakt het vanzelf weer aan. En je kunt er iemand mee helpen die niet op een andere manier geholpen kan worden, want je kunt niet bloed maken, zeg maar.

Ivonne:

W: hetzelfde geldt ook voor bloeddonor, dat is iets heel anders, want dan leef je nog gewoon, daar hoef je niet voor dood te gaan, ook dat is iets dat je vanaf je 18^e kunt gaan doen, zou jij bloeddonor willen zijn?

I: Nou, daar had ik dus nog nooit over nagedacht, ik weet het niet, ik denk misschien dat ik het een keertje moet proberen hoe het is om dat af te geven, en dan kijken wat ik ervan vind. Ik vind het wel heel goed dat mensen dat doen, want anders zullen er mensen overlijden omdat ze bloed te kort hebben, zeg maar. Ik vind dat wel goed.

W: Je vindt het goed om het te doen. Wat is daar je motivatie voor, om dat goed te vinden? Waarom vind je dat belangrijk, iedereen kan toch ook voor zichzelf zorgen?

I: Ja, maar je moet toch ook wat voor een ander over hebben?

Leo:

L: Ehm. Omdat ehm, nou, zoals ik als zei, je kunt er mensen mee redden, en blablabla. Maar ook gewoon, om, ja het is voor jezelf ook gewoon een lekker gevoel, gewoon. Ja, en aan de andere kant ook weer niet, want het gaat allemaal in flesjes in zo'n vies oud, ehm eh eh opslaghuis.

Leo kijkt iets af van wat Aline en Ivonne verteld hebben. Ook hij geeft aan dat hij er anderen mee wil helpen, “redden” in zijn eigen woorden. Daarnaast geeft hij aan er zelf ook een “lekker gevoel” van te krijgen.

Reciprociteit

In het onderstaande geven we de motieven van respondenten weer die te maken hebben met reciprociteit. Eerst gaan we in op de motieven van respondenten in relatie tot orgaandonatie.

Marja houdt het er vooral op dat zij, als ze een orgaan nodig zou hebben, dit ook wil kunnen ontvangen. Eigenlijk benoemt zij hier een meer gegeneraliseerde vorm van reciprociteit. Zij is bereid iets te geven, maar als zij ooit iets nodig zou hebben hoopt ze dat van een ander ook te kunnen ontvangen.

Marja:

Nou, omdat ik dat heel graag wou, gewoon door de verhalen die ik gehoord had, over, nou, mensen van een iemand die ging dood en die heeft dan nog zeven levens gered en allemaal van dat soort dingen ik vond dat zo mooi, ik had zoiets, ja, als ik later iets nodig heb wil ik ook dat ik dat kan krijgen.

Hetzelfde vinden we terug in onderstaand citaat van Nathan.

Nathan:

W: Je bent bijna 18. Je krijgt straks een formulier in de bus of je wilt laten registreren als orgaandonor. Zou je dat gaan doen, denk je?

N: Mm, ik denk het wel.

W: Waarom?

N: Nou het is zeg maar als jij ziek wordt dan vind jij het fijn als er een donor zijn lichaamsdelen beschikbaar stelt en dan ja ik voel me nu gezond dus ik denk dat het best wel zou kunnen, dat het goed zou zijn.

Gerben zegt hier nagenoeg hetzelfde als Nathan. Als je een orgaan nodig hebt wil je het ook graag hebben en dus moet je ook bereid zijn om zelf orgaandonor te zijn.

Gerben:

Misschien kom ik zelf ook nog wel eens in de situatie dat je echt denkt van o, dat het gewoon nergens te vinden is, dat jij in een kritieke situatie zit en dat jij op één of andere manier toch nog gered wordt en dat je dan toch wel denkt ja, wat is nou de moeite om van jezelf iets weg te geven.

In alle hierboven genoemde gevallen gaat het dus om een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit.

Hierna tonen we onderzoeksgegevens die te maken hebben met reciprociteit bij het doneren van bloed.

Het gaat hier om één respondent die aangeeft hij graag ook zou willen ontvangen en dat hij dat dus ook voor een ander over moet hebben.

Nathan:

Mm, weer de ander te kunnen helpen denk ik. Doen voor de ander wat je denkt dat de ander voor jou zou kunnen doen.

Zowel voor het doneren van organen als voor het doneren van bloed gaat het dus om een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit.

Conclusie

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie speelt een rol als het gaat om het doneren van organen en bloed. Echter, respondenten hebben hier zeer verschillende motieven voor, één mechanisme valt hier derhalve niet voor te ontdekken.

Ook hier blijkt weer dat motieven die te maken hebben met de nadruk die de christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid slechts in een enkel geval benoemd worden. Daarnaast is er nog een heel scala aan redenen die weliswaar te maken hebben met de christelijke ideologie en blijkbaar ook leiden tot maatschappelijke betrokkenheid, maar niet zozeer samenhangen met de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Wat wel opvalt is dat sociaal kapitaal bij zowel het doneren van organen als van bloed een rol speelt, maar dat de motieven die de respondenten hierbij noemen sterk van elkaar verschillen. Bij het doneren van bloed geldt dat het voorbeeld van anderen leidt tot de wens zelf bloed te willen geven. Bij het doneren van organen wordt aan anderen alleen advies gevraagd en wordt niet zozeer ingegaan op de handelwijze van deze zelfde anderen als voorbeeld.

Daarnaast geldt zowel bij het doneren van bloed als bij het doneren van organen dat het helpen van anderen een mechanisme is waardoor respondenten doneren.

Opvallend hierbij was nog dat in één geval een motivatie werd gegeven (om orgaandonor te zijn) die in eerste instantie te maken had met sociaal kapitaal en waarbij vervolgens bleek dat een onderdeel van die motivatie een motief was dat voortkomt uit de ideologie. Dat ideologische motief zorgde ervoor dat de respondent ook daadwerkelijk de stap nam om orgaandonor te worden. Motieven die voortkomen uit verschillende verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid blijken dus ook in elkaar te kunnen overlopen of elkaar te kunnen versterken.

Ook zijn zowel bij het doneren van organen als bij het doneren van bloed motieven die voortkomen uit reciprociteit aangetroffen.

Over het geheel kan daarom worden geconcludeerd dat, als het gaat om motieven die te maken hebben met ideologie, maatschappelijke betrokkenheid als een effect van (in dit geval de christelijke) ideologie wel een rol speelt, maar dat daarnaast nog andere motieven van belang zijn, zoals het verspreiden van de ideologie of de redenering dat als iets goed aanvoelt, God het ook wel goed zal vinden. Motieven die te maken hebben met de christelijke ideologie komen dus niet altijd één op één overeen met motieven die te maken hebben met de nadruk die deze ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

Ook kunnen we concluderen dat maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie weliswaar een rol speelt bij het doneren van respondenten, maar dat ook zeker motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwiel van maatschappelijke betrokkenheid en reciprociteit daarbij een rol spelen.

Hoofdstuk 7 Geld en goederen doneren

Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de motieven die respondenten hebben om geld en goederen te geven.

De motieven worden in eerste instantie geclusterd volgens de verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid die in dit onderzoek nader bekeken worden:

1. Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid, in het kader van de kritische casus gaat het hier specifiek over de christelijke ideologie;
2. Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;

Vervolgens laten we zien welk ander motief nog werd genoemd. Motieven die te maken hebben met reciprociteit zijn niet genoemd.

Onderzoekresultaten

Geld geven blijkt een lastig onderwerp te zijn. Een aantal respondenten geeft aan dat zij niet of nauwelijks geld geven doordat zij het geld gewoonweg niet hebben.

Bijvoorbeeld André:

André:

Amnesty International kwam naar me toe van wil je dit en dat geven en ik zei ja, ik wil wel wat geven maar ik heb niet, ik heb niks om te geven dus ja.

Motieven voor het doneren van geld en goederen

In het onderstaande wordt ingegaan op de motieven die respondenten hebben om geld en goederen te doneren.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

Christelijke ideologie blijkt voor een aantal respondenten reden te zijn om geld en/of goederen te geven. Uit de onderstaande citaten blijkt dat zij dit als een opdracht van God of van een plicht afkomstig uit de Bijbel zien. In beide gevallen wordt het geven dus als opgelegd vanuit de ideologie ervaren.

Ad:

Uh ja, nu voor dezelfde redenen als toen. Om mijn steentje bij te kunnen dragen maar ook omdat God het van me vraagt. Dus, ook als ik er even geen zin in heb, dan doe ik het toch, dat is iets dat wel veranderd is ...

Willeke:

I: Waarom doe jij dat dan juist wel?

W: Ik zie dat ook wel als plicht, denk ik, of zo, voor een deel als plicht omdat dat in de Bijbel staat, denk ik.

I: Wat bedoel je dan?

W: In de zin dat er staat in de Bijbel dat je zorg moet dragen voor anderen. Ik ben niet in staat bijvoorbeeld om mensenrechten, om mensen zelf vrij te pleiten, of zo, terwijl ik het wel belangrijk vind dat dat kan en dat ze die kans

hebben, dus dan geef ik op deze manier. Om uit die zorg, die mensen dan toch, dat plichtsgevoel toch wel...

Een aantal respondenten geeft aan dat zij vanuit hun geloof een tiende van hun inkomsten proberen af te staan aan een goed doel.

Aline:

Ja, ik doe wel altijd iets in de collecte. De laatste tijd ben ik wel heel erg op mijn tienden gaan letten zeg, maar, ik ben meer gaan verdienen, dus nu probeer ik echt om de tienden te doen. En met dat compassion kind komt het wel een aardig eind in de richting.

Jantine:

Ja, goed, het is gewoon de Bijbel: één tiende van wat je hebt moet je geven. En ik krijg het van Hem, zo voel ik het ook, en dan kan ik het geven aan mensen die voor hem werken. Of aan Hem zelf

Al de hierboven staande citaten hebben te maken met een plicht vanuit het geloof om aan anderen te geven, met andere woorden, om maatschappelijke betrokkenheid te tonen.

Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Daarnaast is er een aantal respondenten dat aangeeft dat zij anderen willen helpen en dat als motief zien om geld en/of goederen te geven.

Vooraf Willemien geeft dit expliciet aan. Ook Hilde vertelt een soortgelijk verhaal, alleen vertelt zij er nog bij dat ze ook iets van zichzelf weggeeft omdat anderen het harder nodig hebben dan zijzelf. Theo sluit zich bij haar redenering aan en geeft daarnaast aan dat het voor hem een moment is om nog eens even stil te staan bij hoe goed hij het zelf heeft.

Willemien:

W: Ja. Maar wat is dan voor jou de motivatie om dan te gaan geven?

Willemien: Om anderen te helpen.

Hilde:

Omdat je het zelf eigenlijk wel nodig hebt maar omdat hun het harder missen dan, dat je het weggeeft omdat jij ook zonder kan. En die kinderen kunnen ook wel zonder speelgoed, ik bedoel, maar, het is wel zo leuk als ze iets helemaal nieuws hebben en oh, ik heb een knuffel en dat hebben ze daar niet. Nou en dan hebben ze een knuffel, dat is leuk.

Theo:

Ja die mensen hebben het nodig. Als je kijkt, ja, dat geld kan je missen, ja ik bedoel wat is nou 5 euro, en die mensen hebben het nodig en dat je er ook nog even bij stilstaat dat wij het eigenlijk maar goed hebben.

Interesse

Interesse is het enige andere motief dat nog door de respondenten genoemd werd en dat niet bij de oorspronkelijke drie verklaringen zoals die in hoofdstuk 1 zijn genoemd is onder te brengen.

Er zijn een aantal respondenten dat aangeeft dat ze geven aan bepaalde doelen omdat deze aansluiten bij hun belevingswereld of belangstelling, zoals bijvoorbeeld Lilian.

Lilian:

I: Maar wat is dan precies jouw reden om dan bijvoorbeeld met de tsunami wel te geven en misschien met iets anders niet?

L: De dingen waar ik niet zoveel mee heb, dan ben je ook ja, ik ben dan minder geneigd om wat eh wat te geven van mezelf zal ik maar zeggen. Van eh, ja, ik ben daar toch minder mee bezig dan.

I: En waar baseer je dan op waar je wel iets mee hebt en wat niet?

L: Nou astmafonds bijvoorbeeld. Ik heb zelf astma dus dan, ja, dan denk je van ja da's ook een beetje. Ja, voor kinderen ook die je dan in het ziekenhuis gewoon dan tegenkwam en die het echt supererg hebben. En dan denk ik dan van: "ja, dat moet je dan voor hun doen."

Conclusie

Voor wat betreft het geven van geld en goederen blijkt plichtsgevoel (de plicht om tienden af te dragen, de plicht om zorg te dragen voor anderen) afkomstig uit de christelijke ideologie in de meeste gevallen een mechanisme te zijn waardoor respondenten bereid zijn te geven. Hier valt op dat voor wat betreft het doneren van geld wel de motieven die samenhangen met de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid eigenlijk de enige motieven zijn die genoemd worden in het ideologische segment.

Als het gaat om sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid zien we dat het helpen van anderen hier eigenlijk het enige motief is dat genoemd wordt. In één enkel geval wordt hier nog bij genoemd dat op deze manier nog even stilgestaan kan worden bij hoe goed de respondent het heeft.

Voor de reciprociteitverklaring zijn voor wat betreft het doneren van geld en goederen geen aanwijzingen gevonden.

Tot slot geeft een aantal respondenten nog aan dat interesse voor het doel ook een motief kan zijn voor het doneren van geld en goederen.

Hoofdstuk 8 Kerkelijke activiteiten faciliteren

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het faciliteren van kerkelijke activiteiten. Maar wat is dit precies? In dit onderzoek wordt het faciliteren van kerkelijke faciliteiten gezien als het leveren van een actieve bijdrage aan kerkelijke activiteiten zoals het organiseren van diensten of het leveren van een muzikale bijdrage daaraan, het leiden van kindernevendiensten of het leveren van een bijdrage aan het jeugdwerk.

In het onderstaande zal een beeld worden geschetst van de wijze waarop de respondenten kerkelijke activiteiten faciliteren en hun motieven daarvoor.

Voordat ingegaan wordt op de motieven die respondenten noemen voor het faciliteren van kerkelijke activiteiten wordt eerst toegelicht bij welke activiteiten de respondenten concreet betrokken zijn waarna wordt ingegaan op de motieven van de respondenten om deze kerkelijke activiteiten te faciliteren.

De motieven worden in eerste instantie geclusterd volgens de twee theorieën die in dit onderzoek worden bekeken en de verklaring voor maatschappelijke betrokkenheid die wij met name willen onderzoeken, te weten:

1. Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van specifieke ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid, in het kader van de kritische casus gaat het hier specifiek over de christelijke ideologie;
2. Sociaal kapitaal werkt als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;
3. Reciprociteit.

Vervolgens worden motieven genoemd die buiten de hierboven genoemde verklaringen vallen.

Onderzoeksresultaten

Welke kerkelijke activiteiten worden gefaciliteerd?

Wat opvalt in de interviews is de betrokkenheid die jongeren binnen hun eigen kerk en/of beweging bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten vertonen.

Een groot deel van de respondenten is op een andere manier dan slechts als consument of deelnemer betrokken bij het faciliteren van activiteiten van hun kerk en/of beweging.

Het gaat dan allereerst om het bieden van ondersteuning bij en het organiseren van activiteiten en opvang voor kinderen en jeugdigen. Het kan hierbij gaan om opvang van kinderen tijdens de kerkdiensten, maar bijvoorbeeld ook om het verlenen van assistentie bij de Vakantie Bijbel Week en het leiden van jeugdgroepen. Daarnaast zijn er nog de jongeren die een rol hebben in de organisatie van activiteiten. Dit kan van alles zijn, bijvoorbeeld het organiseren van (jongeren)diensten of het organiseren van bijvoorbeeld sportdagen voor tieners. Daarnaast zijn er nog jongeren die een rol hebben in de ondersteuning van activiteiten en diensten, bijvoorbeeld het opbouwen van benodigd materiaal, het leveren van een muzikale bijdrage aan diensten en het rondbrengen van fruitbakjes of het koken tijdens bijeenkomsten.

Motieven voor het faciliteren van kerkelijke activiteiten

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt uitgewerkt wat de redenen van de respondenten waren voor het faciliteren van kerkelijke activiteiten.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

Voor een aantal jongeren, zoals Jantine, Kirsten en Hilde, is het uitdragen van de christelijke ideologie het motief om deel te nemen aan activiteiten of om deze te leiden. Dit is een motief dat niet direct samenhangt met de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt.

Jantine:

W: Ok. Maar... Je doet het eigenlijk, omdat je het leuk vindt om met kinderen te werken?

J: Ehm. Ja. Ik doe het ook om die kinderen over de Here Jezus te vertellen.

Kirsten:

I: Naast een christelijke gemeente kun je ook nog behoren tot andere christelijke organisaties, zoals Youth for Christ. Hoor je daar bij, bij een dergelijke organisatie?

K: Ik heb vorig jaar met Athletes in Action meegedaan, een project, dat vond ik heel erg leuk, sporten door middel van evangeliseren, of eigenlijk andersom, evangeliseren door sporten. En over een paar weken hebben ze Ronduit Praise in Oud-Beijerland, en daar heb ik mijn vriend gebombardeerd tot coördinator, dat wist hij niet, hij was er helemaal niet bij, dus daar help ik hem wel bij. En ik zit zelf ook in het nazorgteam. Zulke, daar probeer ik altijd wel mijn steentje in bij te dragen.

Hilde:

Je geeft ze vertrouwen. Ze kunnen ons ook op elk moment bellen en je merkt ook echt dat ze naar je toekomen. Nu al, we zijn net begonnen en ik merk ook dat, ik wil niet dat deze kinderen ook... ja, ik hoop dat ze in hun geloof willen groeien en dat ze ook God kiezen. En ik denk ook dat het een hele stabiele basis is voor je verdere leven.

Hilde geeft – naast wat ze in het bovenstaande citaat zegt - nog iets anders aan. Zij geeft aan het gevoel te hebben dat het Gods' wil is dat zij betrokken is bij jeugdwerk, zie onderstaand citaat.

Hilde:

Ik heb heel erg het gevoel dat het iets is wat ik zou moeten durven of doen ik vind het ook heel leuk. Het is ook zo dat wij zijn alle 4 gevraagd omdat degene ... Zeg maar 4 mensen of 2 stellen zeg maar die had, die gingen bij elkaar en ze hadden allebei zoiets van die zouden het moeten doen en ik had zelf al zoiets van ja ik zou toch wel met zeker met de tieners zou ik zoiets willen doen. Toen werd het gevraagd toen had ik zoiets van ja dan is het dit het ook dat het... Ja dat, en er is ook een keer in een, o, hoe heet ie nou ook weer, Herman Boon? Die was een keer bij ons in de gemeente en die gaf een soort uh.... en daar was een hele bidsong bij en ja toen nam ik het nog niet zo heel serieus allemaal. Die zei toen tegen mij uh, voortvoorziening of zo, van jij zal jongeren sturen en met jongeren in aanraking komen of zo ...En ja, ik had zoiets van ja, dan ga ik het gewoon proberen en ik merk dat het heel goed gaat. Ook de tieners zijn hartstikke leuk met ons vieren dus dan zal er wel iets goed liggen.

Ook Leo geeft, net zoals de jongeren die al eerder in dit hoofdstuk aan het woord waren, ook een reden op die wel met de christelijke ideologie te maken heeft, maar niet zozeer met de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Hij vertelt dat hij deelneemt om actief met zijn geloof bezig te blijven en zijn geloof niet te verliezen.

Leo:

L: Ja, het is altijd een gedeelte uit de bijbel, of een zin uit de bijbel, ja het heeft altijd wel christelijk invloed, het gaat altijd over christendom.

I: En vind je dat belangrijk?

L: Ja, natuurlijk. Je moet ermee bezig blijven. Want als je er niet mee bezig blijft, dan eh, ja, dan laat je het op een gegeven moment zakken.

Als je je niet meer bezighoudt met het christendom, echt elke dag. Dan wordt het op een gegeven moment... Ik bedoel, als ik elke dag naar de kerk zou gaan. Dan zou het voor mij normaal zijn, dan zou het niet... Nou. Tenminste, ik vind het geen straf, maar voor sommige mensen is het een straf om op zondagochtend naar de kerk te gaan. Als ze dat elke dag zouden doen, zou het geen straf meer zijn, want dan was het gewoon normaal.

I: Ja.

L: Zo is het ook gewoon met het christendom in je leven houden, want als je het elke dag doet.

I: Hmhm.

L: Dan is het normaal, dan blijft het mooi, maar dan is het normaal. En als je het op een gegeven moment maar een paar dagen doet en dan een paar dagen niet, dan, ja, sommige mensen gaan het missen, maar je hebt ook mensen die het op een gegeven moment helemaal niet meer doen. En dat is een beetje het gevaar. Ik vind dat je er wel elke dag mee bezig moet zijn eigenlijk.

I: Ok.

L: Je moet elke dag opstaan met het idee van: ik ben een christen. Ja. Nou, ja niet echt opstaan, maar je moet er wel aan kunnen denken eigenlijk.

Ook wordt een aantal keer benoemd dat deelgenomen wordt aan activiteiten vanuit de christelijke ideologie, zoals door Lilian en Jantine. Lilian geeft uit zichzelf aan dat ze anderen graag wil helpen vanuit het principe van naastenliefde. Zij geeft daarmee aan dat haar redenen om kerkelijke activiteiten te faciliteren direct voortvloeien uit de christelijke ideologie.

Lilian:

Ja. En het staat ook in de Bijbel van: ja, je moet mensen helpen, want wat je doet voor die ander, dat doe je ook voor mij. En ja...dat moet je toch een beetje in de praktijk brengen.

Bij navraag bij Jantine blijkt dat ook bij haar naastenliefde een rol speelt, dit wordt echter niet spontaan door haar genoemd:

Jantine:

W: Ja. Ok. Speelt naastenliefde daar nog een rol in?

J: Absoluut.

W: Hoe zie jij die relatie tussen naastenliefde en het doen van dit soort activiteiten?

J: Nou, als ik geen naastenliefde had, dan zou ik me ook niet druk maken over die kinderen. Dan zou ik dit ook niet doen.

In het voorgaande wordt zichtbaar dat er een aantal motieven is dat te maken heeft met de christelijke ideologie. Dit kan dan bijvoorbeeld het verspreiden van de christelijke ideologie zijn, dit kan het behouden van het eigen geloof zijn door ermee bezig te blijven of het gevoel dat wat ze doen Gods' wil is. Opvallend is dat slechts in een beperkt aantal gevallen de naastenliefde wordt genoemd, waarbij hier in één van deze voorbeelden ook nog expliciet naar gevraagd is. Er zijn dus allerlei motieven genoemd die weliswaar met de christelijke ideologie te maken hebben maar eigenlijk nauwelijks motieven die met de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Behalve dan die gevallen waarin naastenliefde als motief direct wordt verbonden aan het faciliteren van kerkelijke activiteiten.

Sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Jongeren nemen actief deel aan activiteiten omdat ze hiervoor gevraagd zijn en daar positief op gereageerd hebben, zoals Hilde, Belia en Leo. Bij Hilde en Belia zie je dat daar nog iets van plichtsbesef doorheen lijkt te lopen. Al zeggen ze dit niet expliciet, Belia geeft wel aan dat er een tekort aan mensen was en dat ze daarom maar is gaan helpen, er was immers geen andere oplossing. En ook Hilde zegt dat ze gewoon maar is gaan helpen omdat dat aan haar gevraagd is.

Hilde:

Dat, ja maar het is ons gevraagd en ik heb zoiets van nou uh dan vind ik het goed, dat uh dat vind ik leuk.

Belia:

Ja, kinderen daar ligt mijn hart. Dat, dit is dan wel iets anders en dit doe ik ook omdat er geen andere oplossing was. Omdat ze mij gevraagd hebben, omdat ze ook met mensen tekort zitten...

Leo:

I: Ok. En waarom doe jij, waarom neem jij deel aan de organisatie daarvan?

L: Nou, ik ben er op een gegeven moment naartoe gegaan met het idee van nou, lijkt me leuk.

I: Ja.

L: Ik zag het op een gegeven moment staan staan, en toen zei m'n moeder, dat is echt iets voor jou. En ik dacht van nou, daar heeft ze misschien wel gelijk in. En sindsdien ben ik er eigenlijk bij. Ik kan het eigenlijk niet meer wegdenken.

Het bieden van hulp is daarnaast een motief dat door een aantal respondenten genoemd wordt. Uit de antwoorden die zij geven zijn twee verschillende motieven te destilleren. Theo en Willemien bijvoorbeeld, geven aan dat zij willen helpen omdat zij ervan uitgaan dat iedereen iets moet bijdragen. In deze redenering wordt ervan uitgegaan dat iedereen binnen de gemeente of beweging een bijdrage zou moeten leveren.

Theo:

Ja, eigenlijk zoals ik al zei. Dus gewoon meehelpen. Gewoon mezelf, ja toch wel. Dat ik toch wel iets doe, zeg maar. Niet gewoon blijf zitten of zo. Gewoon kan helpen en zo. Ik ben wel behulpzaam. Ik bedoel, je bent een gemeente, dus je bent met zijn allen en zo ook mijn steentje bijdragen, anders zou ik helemaal niets doen.

Willemien:

Ja, allereerst omdat ik het gewoon leuk vind. En, ja, ik denk dat je allemaal een beetje mee moet werken in de gemeente, anders blijft het een beetje saai en duf en als je allemaal een beetje je steentje bijdraagt dan wordt het wel gezellig.

Dan is er nog de redenering van Leo, Ad en Linda. Ook zij geven aan dat ze het belangrijk vinden om te helpen. Daarnaast geven zij aan dat ze door het bieden van hulp zelf ook een goed gevoel krijgen. Linda geeft daarbij nog specifiek aan dat het haar gevoel van eigenwaarde opkrikt en ze er zelf gelukkig van wordt.

Leo:

I: Ok. Maar wat eh, waarom doe je daaraan mee.

L: Ja, het voelt gewoon goed, voor mezelf. En ik, ja ik voel daar ook gewoon dat ik, ja, niet zozeer nodig ben, maar dat ik me daar wel behulpzaam kan maken.

Ad:

A: Ik doe gezellig de tuin af en toe op een zaterdagochtend samen met een andere man die het elke zaterdagochtend doet en die vraagt af en toe aan de jeugd dan of ze willen helpen en dan zeg ik altijd, nou ja

I: Hmhm, maar waarom?

A: Nou ja, het is fijn om behulpzaam te zijn en het geeft me ook een warm zinvol gevoel van binnen als ik iemand van dienst kan zijn en het is altijd wel gezellig.

Linda:

L: Eh, waarom ik dat doe? Eh, ja ik vind dat...ik vind koken heel leuk, omdat ik het leuk vind om mensen gelukkig te maken, om een beetje voor mensen te zorgen en zo'n avond een beetje aan te kleden en daar wat extra aandacht aan te besteden. Dus ja, ik doe dat enerzijds omdat ik het zelf leuk vind, maar ik vind het leuk, omdat ik zie dat ik daar andere mensen weer, ja, mee kan verzorgen. Dus er zijn eh...daarnaast heb ik ook wel zoiets van: ieder draagt daar zijn steentje bij en koken is gewoon een beetje mijn ding dus dat doe ik dan.

I: Oké. Dus het is een beetje waar je talenten liggen, je vindt het leuk en je zorgt voor anderen. Waarom vind je die zorg voor anderen belangrijk?

L: Oei, dat is een goede vraag. Dat is iets wat eigenlijk wel erg diep in mijn karakter zit, want dat is...ik doe bijvoorbeeld al vanaf mijn twaalfde vrijwilligerswerk hier in de wijk. En dat is ook puur omdat ik het leuk vind, ik haal er voldoening uit. Het dienen van je medemens, als je het zo kan noemen, omdat ik gewoon ergens vind dat dat hoort. Dat je gewoon een beetje voor elkaar moet zorgen en de reacties van mensen zijn gewoon heel leuk. Dat ze dat heel fijn vinden dat je dat voor ze doet. Dus dat...ik denk dat dat ergens

wel heel erg je eigenwaarde opkrikt, zeg maar. Als je zulke reacties krijgt dus. Als je het, naar mijn idee, als je het terugreken komt het allemaal toch wel weer bij jezelf uit en doe je het toch wel weer voor je eigen motieven, omdat je er zelf gelukkig van wordt. Maar, ja, ik denk dat dat het wel is. Ik denk dat het altijd wel een beetje in me gezeten heeft.

Reciprociteit

In een aantal gevallen wordt reciprociteit genoemd als motief om kerkelijke activiteiten te faciliteren. Er wordt in deze gevallen een lijnrecht verband gelegd tussen het helpen van anderen, waarbij een ander op enig moment dan die hulp kan retourneren.

Ivonne en Aline noemen daarbij een meer gegeneraliseerde vorm van reciprociteit dan Nathan. Ivonne en Aline geven aan dat een ander, wie dan ook, hen wel zal helpen als zij hulp nodig hebben, terwijl Nathan laat blijken dat het gaat om een uitwisseling van hulp met een ander. Als hij iemand helpt biedt dat de ander de gelegenheid om op een ander moment iets voor hem terug te doen.

Ivonne:

W: Hé, help je ook mee bij het organiseren van dingen in de kerk?

I: Ja, ik help met de kindernevendienst, zondag tijdens de kerkdienst, en met de Vakantie Bijbel Week, de laatste week van de zomervakantie, dan worden er allemaal activiteiten georganiseerd, en daar help ik ook mee, en dat vind ik heel leuk om te doen.

W: Nou, dat is al een deel van je motivatie, je vindt het leuk om te doen, heb je nog meer redenen om te helpen? Ik bedoel, je kunt er ook gewoon heen gaan om te consumeren?

I: Ja, als anderen hulp nodig hebben, en ik daarbij kan helpen, dan vind ik het wel fijn als ze mijn hulp kunnen gebruiken.

W: Waarom vind je het fijn om te helpen?

I: Ja, als je zoiets hebt van: laat maar zitten, dat regelen ze zelf maar, dan eh... Als ik zelf hulp nodig heb, vind ik het ook fijn om geholpen te worden. Dus dan moet ik dat ook voor anderen doen.

Aline:

Nou, het is zo, niemand krijgt er voor betaald, je doet alles vrijwillig, dus ik vind als ik daaraan deelneem, dan moet ik ook mijn eigen bijdrage doen daarin, ergens anders in, en misschien, iemand kan mij weer ergens bij helpen, maar ik kan ook weer andere dingen doen. Ik vind dat iedereen wel iets kan doen.

Nathan:

N: Dat je kunt helpen.

W: Oké, dus helpen is voor jou ook een reden?

N: Ja.

W: Waarom vind jij helpen belangrijk?

N: Na, ja, als ik anderen help dan kunnen zij mij ook weer helpen. Ja, dus je staat niet alleen dan en... ook ja, je bent niet alleen dus. Je doet iets voor een ander, maar ze doen even hard iets terug als het als het kan.. Dat vind ik heel mooi.

Leuk

Daarnaast noemen een groot aantal jongeren dat ze het leuk vinden om aan bepaalde activiteiten actief bij te dragen. Het kan dan gaan om de gezelligheid, zoals Ivonne dat noemt. Of omdat de activiteit waar ze mee bezig zijn als leuk wordt ervaren. Dit noemen Hilde, Jantine en Belia.

Ivonne:

W: Hé, help je ook mee bij het organiseren van dingen in de kerk?

I: Ja, ik help met de kindernevendienst, zondag tijdens de kerkdienst, en met de Vakantie Bijbel Week, de laatste week van de zomervakantie, dan worden er allemaal activiteiten georganiseerd, en daar help ik ook mee, en dat vind ik heel leuk om te doen.

Hilde over het oppassen op de jongste kinderen tijdens bijeenkomsten:

Heel veel meiden vinden babies schattig en we hebben een vrij jonge gemeente. ... ach dat is leuk dat doen we eventjes. Nou en dan hoeft je dat niet zo vaak te doen.

Jantine:

W: Ok. Het zijn heel wat activiteiten die je dan doet.

J: Ja ...

W: Ja...

J: Ja. Het is ook onwijs leuk.

W: Ok. Dat is gelijk al een beetje een antwoord op de volgende vraag. Maar er zijn vast nog wel meer redenen. Wat is voor jou de motivatie om daar aan mee te doen?

J: Nou. Het is gewoon leuk met die kinderen bezig te zijn. En ik geniet er ook van om te zien, om ze te horen zingen. En die week op kamp dat is echt zo onwijs gaaf. En dan wil je alleen maar meer met die kinderen.

Belia:

Nee, ja er zijn heel veel dingen in de gemeente te doen en die vind ik persoonlijk, die spreken mij niet aan. Dus. En dit is het enige wat er dan een beetje overblijft en dat vind ik toevallig dan ook ontzettend leuk.

Conclusie

Er is een heel scala aan motieven die ervoor zorgen dat de respondenten kerkelijke activiteiten faciliteren. Dit kan zijn vanwege de mogelijkheid om anderen te helpen, of motieven die te maken hebben met reciprociteit, vanwege het verspreiden van de ideologie, het onderhouden van het eigen geloof of vanwege het plezier dat respondenten hebben in de activiteiten.

Opvallend is dat zelfs als het gaat over het faciliteren van kerkelijke activiteiten, toch de component van maatschappelijke betrokkenheid die het dichtst bij de kerk zelf in de buurt komt, er weinig motieven zijn die daadwerkelijk voortkomen uit de nadruk die de christelijke ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt. Er zijn wel meer motieven die voortkomen uit de christelijke ideologie, zoals het verspreiden van de ideologie of het bewaren van het eigen geloof, maar deze wijzen niet op een effect van de nadruk die de christelijke ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

We zien hier dus dat de motieven die te maken hebben met de ideologie slechts gedeeltelijk overlappen met de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Daarnaast zien we ook dat een deel van de motieven niets te maken heeft met ideologie, bijvoorbeeld de motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwielen voor maatschappelijke betrokkenheid, reciprociteit of het leuk vinden van het faciliteren van kerkelijke activiteiten.

Hoofdstuk 9 Conclusie

Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij onze onderzoeksresultaten gepresenteerd en geanalyseerd, waarbij wij onze resultaten en analyses hebben geclusterd naar de componenten van maatschappelijke betrokkenheid die wij hebben onderscheiden en onderzocht. Voor ons waren de conclusies die wij op basis van de onderzoeksgegevens hebben getrokken zeer verrassend. Bij het analyseren van de gegevens ontdekten we van alles wat we zeker niet hadden verwacht bij de start van dit onderzoek.

In het vervolg van dit hoofdstuk laten we u zien welke conclusies wij hebben getrokken en geven we daarmee antwoord op de probleemstelling:

Op welke manier beïnvloeden ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid ook daadwerkelijk maatschappelijke betrokkenheid?

Om antwoord te kunnen geven op de probleemstelling zullen wij de volgende stappen doorlopen. Allereerst wordt ingegaan op de verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid zoals die in het voorgaande onderzoeksverslag aan de orde zijn geweest.

Vervolgens worden op basis hiervan conclusies getrokken met betrekking tot dit onderzoek.

Verklaringen voor maatschappelijke betrokkenheid

In het onderstaande zullen wij laten zien welke motieven wij hebben aangetroffen voor achtereenvolgens:

- Sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid;
- Reciprociteit;
- Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie;
- Overige aangetroffen motieven.

Sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid

Als het gaat om politiek gedrag geven respondenten aan dat ze belang hechten aan de mening van mensen uit hun omgeving. Deze mensen beïnvloeden de respondenten op de momenten dat zij hun mening aan het vormen zijn. Andersom kan ook. De respondenten beïnvloeden soms ook zelf mensen in hun naaste omgeving.

In het geval van doneren van bloed en organen geven respondenten motieven op zoals het kunnen helpen van anderen door te doneren. Maar ook hier blijkt dat respondenten aan bekenden vragen hoe zij staan ten opzichte van het doneren van bloed en organen. Daarnaast zien we hier ook terug dat respondenten bloed en organen willen doneren omdat ze het voorbeeld van anderen uit hun omgeving willen volgen.

Voor wat betreft het doneren van geld en goederen geven de respondenten slechts aan dat zij het belangrijk vinden om anderen te helpen.

Dit is ook een belangrijke reden om vrijwilligerswerk te doen. Hier speelt ook mee dat de respondenten nogal eens gevraagd zijn om vrijwilligerswerk te doen. Ook geven respondenten als motief op dat zij moesten constateren dat er niet voldoende mensen waren om het werk uit te voeren. Zij zijn vervolgens in dat gat gesprongen en

zijn vrijwilligerswerk gaan doen. Ook wordt aangegeven dat vrijwilligerswerk gedaan wordt omdat er vrienden aanwezig zijn op de plek waar vrijwilligerswerk wordt verricht.

Bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten blijkt dat de respondenten hierbij betrokken zijn geraakt omdat ze ervoor gevraagd zijn, of omdat er niet genoeg mensen waren om taken uit te voeren. Daarnaast geven de respondenten ook aan dat ze vinden dat ze hun steentje bij moeten dragen, want dat zou iedereen toch moeten doen? Voor een ander deel krijgen ze zelf ook wat zij noemen een goed gevoel van dit helpen.

Al met al blijkt hieruit dat de belangrijkste motieven die respondenten noemen die wij onder de noemer sociaal kapitaal als vliegwielen voor maatschappelijke betrokkenheid hebben ondergebracht samenhangen met het helpen van anderen. Daarnaast is het netwerk van de respondenten erg belangrijk. Het netwerk trekt respondenten voor een deel (want respondenten gaan dingen doen omdat ze het voorbeeld van bekenden willen volgen of omdat ze dingen met vrienden kunnen doen) en duwt ook voor een deel (respondenten worden door anderen gevraagd om mee te doen).

Reciprociteit

Motieven die te maken hebben met reciprociteit worden slechts een enkele keer door respondenten genoemd. Wel wordt reciprociteit bij vrijwel alle componenten van maatschappelijke betrokkenheid die wij hebben onderzocht genoemd.

Als het gaat om politiek gedrag dan zien we bijvoorbeeld een aantal jongeren dat aangeeft dat zij zullen stemmen in de hoop dat de door hen gekozen vertegenwoordigers iets terug zullen doen voor hun stem, zullen luisteren naar hun mening.

Het gaat hier dus om gegeneraliseerde reciprociteit. Hetzelfde zien we terug bij het doneren van organen en bloed. Ook hier geven respondenten aan dat zij organen en bloed willen doneren zodat zij, mochten ze dit ooit nodig hebben, bloed of organen van een ander zullen ontvangen.

Opvallend is dat bij het doneren van geld en goederen reciprociteit helemaal geen motieven worden genoemd die te herleiden zijn naar reciprociteit. Dit zou kunnen komen doordat het geven van geld en goederen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het geven van bloed en organen, heel onpersoonlijk is, ze zien niet waar hun gift terecht komt. Daarnaast is het natuurlijk ook zo dat ziektes en rampen altijd anderen overkomen en nooit iemand zelf.

Bij het verrichten van vrijwilligerswerk wordt ook een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit benoemd, maar hier is slechts één respondent die een motief noemt dat verband houdt met reciprociteit.

Dit zien we ook terug bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten. Ook hier worden weer door een aantal respondenten motieven genoemd die een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit inhouden. Er is hier slechts één respondent die aangeeft dat een specifieke ander op enig moment iets voor hem terug kan doen.

Voor het overige kunnen we voor alle componenten constateren dat reciprociteit kennelijk in beperkte mate een verklaring is waarom respondenten maatschappelijke betrokkenheid tonen en dat het over het algemeen een gegeneraliseerde vorm van reciprociteit betreft.

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologie

Maatschappelijke betrokkenheid als een effect van ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid was de verklaring voor maatschappelijke

betrokkenheid die wij met name hebben onderzocht. Het bleek dat bij onze respondenten christelijk ideologische motieven een grote rol speelden.

Zoals u in het onderstaande zult zien lijkt het verrassend genoeg alsof motieven met een ideologische component het sterkst zijn bij componenten van maatschappelijke betrokkenheid die het verst bij de ideologie/de kerk vandaan liggen, zoals politiek gedrag en het doneren van geld en goederen.

Wat daarnaast opvalt is dat er weliswaar veel motieven worden genoemd die te maken hebben met ideologie, maar slechts een deel van deze motieven is terug te voeren op de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt. We zien dit bijvoorbeeld terug bij politiek gedrag, het doneren van bloed en organen en het verrichten van vrijwilligerswerk. Zelfs bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten is dit het geval. Zelfs hier, waar we juist hadden verwacht dat hier vooral motieven zouden worden genoemd die samenhangen met de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid, komt dit maar een enkele keer voor.

Bij politiek gedrag hebben we gezien dat motieven die te maken hebben met ideologie een belangrijke rol spelen. Respondenten geven aan dat op een zodanige wijze stemmen dat zij een bijdrage leveren aan het behouden of zelfs verspreiden van de christelijke waarden. Anderen geven aan dat zij op basis van hun geloof hun stem bepalen (bijvoorbeeld door op die partij te stemmen waarvan zij vinden dat de standpunten aansluiten bij de wens van God). We zien hier dus dat met name motieven worden genoemd die te maken hebben met ideologie, maar niet zozeer met de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt.

Kijken we vervolgens naar het doneren van bloed en organen, dan zien we dat er een groot aantal motieven worden genoemd die samenhangen met de ideologische component. Het kan dan gaan om het navolgen van Jezus of het uitleven van naastenliefde. Dit zijn motieven die direct samenhangen met de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt. Echter, er zijn daarnaast nog een groot aantal andere motieven die hier in veel mindere mate mee samenhangen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het verspreiden van de ideologie of om het goede gevoel dat een andere respondent ervan krijgt (hij gaat er vanuit dat dit een signaal van God is dat hij het goede doet).

Bij het doneren van geld en goederen zien we dat een groot deel van de ideologische motieven die hier worden genoemd voortkomen uit plichtsgevoel. De plicht om geld te geven zoals dat in de bijbel staat of het gevoel dat God hen verplicht om geld te geven aan anderen. Dit plichtsgevoel is opvallend omdat op geen van de andere componenten van maatschappelijke betrokkenheid respondenten hun handelen zo duidelijk en zo vaak motiveren op basis van plichtsgevoel voor wat betreft ideologie. Het verrichten van vrijwilligerswerk is ook een component waarbij respondenten heel duidelijk een aantal motieven noemen die samenhangen bij de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat dan om naastenliefde en het navolgen van Jezus. Daarnaast wordt ook genoemd dat iemand vindt dat ze vrijwilligerswerk moet doen, omdat dat past bij haar christelijke levenshouding. Een ander geeft aan dat ze vrijwilligerswerk doet omdat ze het gevoel heeft dat God graag wil dat ze vrijwilligerswerk doet.

Als het gaat om het faciliteren van kerkelijke activiteiten dan worden daar verschillende motieven genoemd. Het verspreiden van de ideologie bijvoorbeeld of het behouden van het eigen geloof. Ook naastenliefde of “het staat in de bijbel” worden genoemd, maar dit slechts in een enkel geval.

Overige motieven

Tijdens het analyseren van de onderzoeksdata ontdekten wij dat de respondenten nog meer motieven hebben genoemd dan de oorspronkelijke drie verklaringen die wij in hoofdstuk 1 hebben benoemd. Hieronder zullen we laten zien wat deze motieven zijn. In het hoofdstuk over politiek hebben we gezien dat het hier gaat om verantwoordelijkheid die de respondenten voelen om te gaan stemmen. Dit kan gaan om de verantwoordelijkheid om van je stemrecht gebruik te maken omdat anderen dit recht niet hebben, maar ook omdat ze vinden dat ze hun mening moeten laten doorklinken in hun stem en daarmee invloed uitoefenen. Politiek is de enige component van maatschappelijke betrokkenheid waarbij dit motief is aangetroffen. Als het gaat om vrijwilligerswerk wordt door de respondenten aangegeven dat ze het leuk vinden om te doen, maar ook dat ze vrijwilligerswerk doen omdat het gerelateerd is aan een persoonlijke interesse of omdat ze ervan kunnen leren. Ook bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten zeggen respondenten dat ze dit doen omdat ze het leuk vinden.

De verhouding tussen de verschillende verklaringen

Uit wat we hier gezien hebben zijn een aantal belangrijke conclusies te trekken met betrekking tot de verhoudingen tussen de verklaringen.

Tijdens de analyses van de onderzoeksresultaten hebben we gemerkt dat motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid een heel grote rol spelen voor de respondenten. Dit geldt eigenlijk voor alle componenten van maatschappelijke betrokkenheid die wij hebben onderzocht. Het helpen van anderen en de netwerken van respondenten leiden dus in veel gevallen tot maatschappelijke betrokkenheid. Van de 3 in hoofdstuk 1 genoemde verklaringen is sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid daarmee de belangrijkste verklaring.

Daarnaast neemt reciprociteit een bescheiden rol in. Immers, op veel componenten van maatschappelijke betrokkenheid speelt reciprociteit een rol in de motieven die respondenten noemen.

Tot slot is er nog de ideologische component van de motieven. Hierin zien we, net als bij de verklaring over sociaal kapitaal als vliegwiel voor maatschappelijke betrokkenheid een breed scala aan motieven die verband houden met ideologie. Wat hierbij echter zo verrassend is, is dat die motieven voor een groot deel wel verband houden met ideologie, maar niet voortkomen uit de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat bijvoorbeeld regelmatig over het verspreiden van de ideologie of het gevoel hebben dat God het goed vindt wat een respondent doet, maar veel minder vaak over naastenliefde of het navolgen van Jezus, wat direct voortvloeit uit de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt. Daarbij komt nog dat zelfs bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten motieven die te maken hebben met sociaal kapitaal een belangrijke rol spelen. Terwijl we aanvankelijk dachten dat juist bij het faciliteren van kerkelijke activiteiten (toch bij uitstek de component van maatschappelijke betrokkenheid die het dichtst bij de kerk staat) motieven die te maken hebben met de nadruk die de ideologie op maatschappelijke betrokkenheid legt met stip op nummer 1 zouden staan. Alles bij elkaar opgeteld kunnen we constateren dat ideologie binnen de kritische casus wel degelijk een rol speelt. Maar niet de hoofdrol. We hebben gezien dat er een groot aantal motieven is dat samenhangt met ideologie, maar ook dat slechts een

beperkt deel daarvan voortvloeit uit de nadruk die de ideologie legt op maatschappelijke betrokkenheid.

We hebben ook gezien dat reciprociteit een bijrol speelt in de motieven die respondenten noemen om maatschappelijke betrokkenheid te tonen, naast nog een aantal andere motieven als het leuk vinden om bepaalde dingen te doen of ergens in geïnteresseerd zijn.

Sociaal kapitaal daarentegen blijkt de hoofdrol te spelen. Motieven als het helpen van anderen zijn belangrijk en ook netwerken van de respondenten blijken meer te doen dan de ideologie zelf!

Hoofdstuk 10 Aanbevelingen

In ons onderzoek zijn we vooral ingegaan op de motieven om maatschappelijk betrokken te zijn. We hebben veel minder gekeken naar de kwantitatieve aspecten, omdat dat ons doel niet was. Een onderzoek als “geloof in levensstijl” gaat daar veel meer op in, maar is inmiddels bijna 10 jaar oud. Ons onderzoek heeft veel vragen opgeroepen die juist heel interessant zijn om ook kwantitatief te onderzoeken. We denken dan met name aan politiek, vrijwilligerswerk, bloed- en orgaandonatie. Allemaal onderwerpen die regelmatig in het nieuws zijn, vaak omdat er tekorten zijn.

Het onderzoek zoals wij dat hebben uitgevoerd is een kwalitatief onderzoek met een, vanwege praktische overwegingen, beperkte doelgroep. Nadeel hiervan is dat de resultaten van dit onderzoek niet van toepassing kunnen worden verklaard op grotere of andere groepen dan de groep van respondenten van dit onderzoek. Hier is ook kwantitatief onderzoek voor nodig waarbij de resultaten van ons onderzoek kunnen worden gebruikt om als basis te dienen voor een enquête. Hierdoor kan worden onderzocht of de resultaten die in dit onderzoek zijn aangetroffen ook gelden voor een grotere groep dan alleen voor deze groep respondenten. Voor een kwantitatief onderzoek kunnen grote groepen jongeren, bijvoorbeeld: EO jongerenleden, jongerenafdelingen van christelijke politieke partijen en jongerenorganisaties van kerken en religieuze bewegingen opgenomen worden in de steekproef.

Voor de politiek is het interessant om te onderzoeken waarom jongeren de plicht voelen om te gaan stemmen, en waarom dat voor christelijke jongeren anders is dan voor de gemiddelde Nederlandse jongere. Het verschil tussen het gaan stemmen en het ontwikkelen van andere activiteiten op het politieke vlak, of beter gezegd, het ontbreken van de intentie daartoe kunnen we niet verklaren vanuit de reacties van onze respondenten, en kan ook nog verder onderzocht worden. Dit zou een kwalitatief onderzoek kunnen worden waarin doorgevraagd kan worden naar het mechanisme waardoor jongeren hun mening (ik zou betrokken moeten en willen zijn bij de politiek) omzetten in daden. Hiertoe zou je jongeren uit de jongerenachterban van politieke partijen kunnen gebruiken als respondenten. Waarom maken zij wel deze stap terwijl heel veel jongeren zover niet komen, is dan de onderzoeksvraag. Tenslotte zou het interessant kunnen zijn om te onderzoeken of het inderdaad zo is dat christelijke jongeren een verantwoordelijkheid voelen om deel te nemen aan de politiek, zonder dat ze kunnen aangeven waar dat gevoel vandaan komt.

Bij orgaandonatie is het, zeker in het licht van een Europese regelgeving, zinvol om te onderzoeken waarom de motivatie van onze respondenten vaak niet sterk genoeg is om over te gaan tot daden. Er zou dan gekeken kunnen worden of dat breder voorkomt dan onder onze onderzoeksgroep. Dit zou mogelijk een aantal acties om donoren te werven kunnen opleveren, en die zijn hard nodig, als we de campagnes mogen geloven.

We zouden dan eerst moeten nagaan welke onderzoeken er al zijn gedaan onder deze jongeren, dus een literatuuronderzoek. Daarna zou er een kwantitatief onderzoek moeten komen naar de aantallen jongeren die deze motieven zouden kunnen en willen hanteren bij hun keuze. Tenslotte zou een kwalitatief en kwantitatief onderzoek moeten volgen naar hoe deze jongeren het beste kunnen worden benaderd om tot actie over te gaan. Verder is het mogelijk dat ook bij andere jongeren dan de in dit

onderzoek gebruikte respondenten dezelfde aarzelingen, besluiteloosheid en afwachtende houding voorkomen, zodat mogelijk een veel bredere groep dan onze respondenten wel de motivatie hebben om tot registratie over te gaan, maar er niet toe komt.

In dit onderzoek is een aantal keer de relatie tussen de christelijke ideologie en onderdelen van maatschappelijke betrokkenheid aan de orde gekomen. Het verdient aanbeveling om deze relatie nader te onderzoeken. Doordat onze groep respondenten om technische redenen beperkt moest blijven is het helaas niet mogelijk om onze conclusies te veralgemeniseren naar alle jongeren. Door kwantitatief onderzoek te verrichten naar de relatie tussen naastenliefde en maatschappelijke betrokkenheid zou er meer helderheid kunnen komen over dit onderwerp. Dan zou ook meer uitgewerkt kunnen worden hoe jongeren aankijken tegen de kerk en de bewegingen, hoe zij hun christelijke achtergrond willen vertalen naar de dagelijkse praktijk van de maatschappij, welke factoren invloed uitoefenen op die vertaling, welke rol de kerken spelen in de opbouw van sociaal kapitaal van deze jongeren, welke motieven jongeren hebben om iets te willen doen, en wat er nu uiteindelijk echt gerealiseerd wordt.

Verder hebben wij de indruk dat de mate waarin jongeren hun christelijke achtergrond vertalen naar hun dagelijks leven verschilt per religieuze oriëntatie. Op grond van onze gegevens denken wij dat deze vertaling sterker plaatsvindt onder evangelisch georiënteerde jongeren. Ook hier geldt echter weer dat onze onderzoeksgroep te klein is om er conclusies aan te mogen verbinden, en ook dat zou verder onderzocht kunnen worden, zowel kwantitatief als kwalitatief. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van een aantal groepen van verschillende christelijke oriëntaties en eventueel een niet-christelijke controlegroep.

In ons onderzoek hebben we ervoor gekozen om ons te richten op de motieven van jongeren om zich maatschappelijk betrokken op te stellen. Hierbij is de rol die de achtergrond, het gezin waaruit de jongere voortkomt, onderbelicht gebleven. Dit zou kunnen worden onderzocht door een kwantitatief onderzoek te verrichten waarin christelijke en niet christelijke jongeren worden vergeleken voor wat betreft hun maatschappelijke betrokkenheid en de invloed die het gezin hierop heeft. Zeker in het licht van de huidige ontwikkelingen waarin het gezin meer aandacht krijgt in de samenleving, zoals de portefeuille voor Jeugd en Gezin, is het interessant om te onderzoeken welke invloed het gezin heeft, en of er een relatie bestaat tussen een christelijke levensstijl in een gezin, en de maatschappelijke betrokkenheid van de gezinsleden, zowel de ouders als de jongeren.

Daarnaast hebben we ons in dit onderzoek slechts op één ideologie, namelijk de christelijke, kunnen richten. Het zou interessant zijn om te bezien of onze resultaten ook één op één kunnen worden overgenomen voor andere ideologieën die de nadruk leggen op maatschappelijke betrokkenheid. Wij hebben de indruk van wel, maar zeker weten kunnen we dat natuurlijk niet.

Kortom, er zijn door ons onderzoek een aantal vragen beantwoord, maar nog meer nieuwe vragen opgekomen. Dat is echter niet ongebruikelijk in de wetenschap; het zou eerder zorgelijk zijn als een wetenschapper geen vragen meer had. We hopen door ons onderzoek anderen te stimuleren ook onderzoek te gaan verrichten naar de zaken die wij zijn tegengekomen. Wij hebben geprobeerd een tip van de sluier op te

lichten, maar het is niet meer dan een tip: er ligt hoogstwaarschijnlijk nog veel meer onder, klaar om onderzocht te worden.

Literatuuropgave

Boeken

Baal, M. van, Mares, A. (2002): *Helpt van de bevolking geïnteresseerd in politiek, praten over politiek*. Voorburg: CBS.

Babbie, E. (2004): *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning,

Bekkers, R.F.J. (2002): Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk, in: Pro Deo, Buijs, G.J. en T. J. *Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*, Zoetermeer: Boekencentrum.

Bekkers, R.F.J. (2004): *Giving and volunteering in the Netherlands: Sociological and psychological perspectives*. Utrecht: Dissertation Utrecht University.

Braster, J.F.A. (2000): *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum.

Buijs, G.J. & Van der Ploeg, T.J. (2002, Red.). Pro Deo: *Geïnspireerd blijven in vrijwilligerswerk*. Zoetermeer: Boekencentrum.

CBS (2004): *De Nederlandse Samenleving. Sociale trends*. Voorburg: CBS.

Dekker, P. e.a. (1999): *Vrijwilligerswerk vergeleken*. SCP: Den Haag.

Dijkstra-Algra, N. (2004): *Een boekje open over de kerk*. Uitgeverij Boekencentrum: Zoetermeer.

Hart, de, J. e.a. (2003): *Rapport Participatie*. Den Haag: SCP.

Paus Johannes Paulus II (1994): *Over de drempel van de hoop*. Veen Uitgevers: Diemen.

Jong, M. de (1997), *Grootmeesters van de Sociologie*. Boom: Amsterdam/Meppel.

Lammers, C.J. e.a. (2001), *Organisaties vergelijkenderwijs. Ontwikkeling en relevantie van het sociologisch denken over organisaties*. Het Spectrum: Utrecht.

Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Publishers.

Schmeets, H en Boer, J. den (1997): *Kerkbezoek en milieubesef*. Voorburg: CBS.

Schmeets, H. (1997): *religieuze binding en vrijwilligerswerk*. Voorburg: CBS.

Zwanenburg M.A. e.a. (1998): *Geloof in Levensstijl, Nationaal Onderzoek onder de Nederlandse Jeugd*. Utrecht: Christen Vandaag B.V.

Artikelen

Profielen (2005) november 2005: *studenten met politieke interesse*. Profielen is het onafhankelijke magazine van de Hogeschool Rotterdam.

Websites

www.bocobrusseel.be/VoicesSiongers.htm

www.humo.be/Xtra/2005/jongerenenquete2.htm

www.jcu.edu/philosophy/gensler/goldrule

www.pkn.nl.

www.religioustolerance.org/reciproc.htm

www.scholieren.com (2001) jongeren en politiek

www.scp.nl/publicaties/boeken/903770106X/SCR2002 hoofdstuk 5

www.sgp-jongeren.nl